

СУРМАЧ

ЖУРНАЛ
ОБ'ЄДНАННЯ БУВШИХ
ВОЯКІВ УКРАЇНЦІВ
У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

ЛОНДОН

»СУРМАЧ« — Журнал Об'єднання
бувших Вояків Українців у В. Британії

"SURMACH" — Quarterly Magazine
of the Association of Ukrainian Former
Combatants in Great Britain
49, Linden Gardens, London, W.2. — U.K.

Редагує Колегія

Статті підписані прізвищем чи псе
німом не завжди відповідають пог.
Редакції.

Редакція застерігає собі право
рочувати статті й виправляти мову

Обкладинка: проф. Р. Лісовський.

З М І С Т

СУРМАЧ

1. 15-ті РОКОВИНИ
2. М. Верес: ВПЕРЕД БРАТИ
3. Д-р С. М. Фостун: САЛЮТ ОСТАННІЙ СОТНІ
4. Микола Голубець: СПОМИН
5. Полк. В. Кравець: У 20-ЛІТТЯ БРОДІВ
6. М. Верес: ТОВАРИШЕВІ З-ПІД БРОДІВ
7. В. Гоцький: ПЕРЕДЗВІННЯ
8. Ю. Форись: БРОДИ
9. В. Т-ів: ПЕРШІ ТРИ ДНІ НА ФРОНТІ ПІД ФЕЛЬБАХОМІ
10. Пор. Ф. Кордуба: КИТАЙ
11. В. Томків: У МАЙБУТНІЙ ВІЙНІ МОЖЕ БУТИ ВЖИТА
НЕПЕРЕДБАЧЕНА ЗБРОЯ
12. Сот. І. К. Гвоздик: ЩО ПОВИНЕН ЗНАТИ КОЖНИЙ ВОЯК
ПРО ТАНКИ
13. ОФЕНЗИВНА ДОКТРИНА СОВЕТСЬКОЇ АРМІЇ
14. СЛОВНИЧОК ВІЙСЬКОВИХ ТЕРМІНІВ
15. З ТРИВОЖНИХ ДНІВ
16. ВІЙСЬКОВА ХРОНІКА
17. З ДІЯЛЬНОСТІ ОБВУ
19. ВРАЖЕННЯ З ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ ДИВІЗІЙНИКІВ У
ЧІКАГО
20. КОМУНІКАТ УКРАЇНСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО ІНСТИТУТУ

»ОСА«

21. МОЛОДЕ ПОКОЛІННЯ
22. МІСЬКО МАКОЛЬОНДРА МАЄ БАЛАК ДО ФЕРАЙНИ
23. ЖАРТИ
24. ЩО ПИСАЛА »ОСА« 17 РОКІВ ТОМУ
25. ФЕДЬ ЮШКА ПИШЕ ЛИСТА

СУРМАЧ

ОБ'ЄДНАННЯ БУЛИХ ВОЙКІВ УКРАЇНЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

РІК 10

СІЧЕНЬ-ТРАВЕНЬ

1964. Ч. 1-2 (25-26)

15-ті РОКОВИНИ ОБВУ

»Наша доба ставить перед загалом булих українських войків цього терену вимогу згуртуватися в одній загальній організації, щоб:

1. плекати традицію українських носіїв зброї,
2. поширювати ті кличі та ідеї серед українського загалу, за які боровся український народ упродовж віків,
3. вдержувати і скріплювати войцьку єдність і войцьке побратимство,
4. дати змогу в рамках організації поєднатися войкам різних армій, різних формацій та різних часів в одну сильну войцьку сім'ю, яка буде доповненням цілого ряду ділянок громадської праці, і допомагатиме громадському прововоді на терені Великої Британії у виконанні величезних завдань, які на нас наклала доля, і на виконання яких жеде наш Край«.

Такі заложення читаємо в звідомленні про установчий З'їзд українських кол. войків, що відбувся в днях 30-31 липня, 1949 р., у Лондоні з участю до тисячі осіб, які прибули з усіх сторін англійського острова, щоб покласти тривкі основи загальній українській комбатантській організації у Великій Британії.

Здається це було ще так недавно. Здається ще так недавно в одній з великих лондонських заль лунав могутніми акордами український гимн, що його співала майже тисяча учасників установчого З'їзду, — мужчини в розцвіті свого життя, які тільки що змінили свій одяг із військового на цивільний, що їм ще снилися бої, і всміхалися очі до зброї

Здається ще так недавно...

Одначе, з того пам'ятного року вже проминуло 15 років і Об'єднання булих Войків Українців, що було основане на тому установчому З'їзді вступає цього року в 16 рік свого існування і своєї активної праці. Сам факт постанови ОБВУ був дуже прихильно зустрінутий всіми військовиками й ряди ОБВУ швидко зростали. За кілька місяців свого існування ОБВУ нараховувало вже 2,600 членів, а в 1954 р., у цій організації було зареєстровано 83 старшин, 921 підстаршин і 4.504 войків. Масова еміграція, головнo в заокеанські країни, розв'язання гостелів і таборів, різні переїзди зменшило число активних членів упродовж наступних років до около 3,000 осіб, а в минулих роках число членів уже стабілізувалося і воно сягає до 2,500. Очевидне, що кожного року стан членства в малому відсотку змінюється, — відходять у вічність, дехто емігрує, на їх місце приходять нові члени.

Загальна діяльність ОБВУ впродовж минулих років була широко всесторонньою, і охоплювала такі сектори: а) організаційний, б) вишкільний в) видавничий і г) суспільно-громадський. В організаційній ділянці керівні власті ОБВУ звертали увагу на втримання організаційної мережі ОБВУ в терені на належному рівні; розбудову внутрішніх і зовнішніх зв'язків та поладжування всіх ділових біжучих справ. Яке величезне значення для цілоти всієї діяльності праці ОБВУ мав організаційний сектор ілюструють такі дані: від початку існування ОБВУ секретаріят одержав близько 15 тисяч листів і вислав більше 13

тисяч. Циклостилевим способом видано 63 обіжники, 13 щорічних звітів; всякі повідомлення, листи вplat, різні формуляри, звернення, обіжні листи, тощо, — загально більше як 55 тисяч примірників.

У вишкільній ділянці ОБВУ видало цілий ряд популярних викладів і лекцій з різних ділянок військовознавства, а також члени Головної Управи й запрошені гості — доповідачі постійно виїжджали з доповідями на військові теми до клітин ОБВУ.

Видавнича діяльність ОБВУ була також багатою. Треба згадати, що ОБВУ видало за власні засоби такі праці: «Так творилося українське військо» — Д. Кетроса; «Свято Покрови Богородиці» — князь Токаржевський-Карашевич; «Список поляглих вояків І УД УНА; а теж ряд циклостилевих видань, збірники, доповіді, реферати і т. пд. Найважливішим виданням, яке було фінансоване ОБВУ це була «Етнографічна мапа південно-західньої України». Цю мапу опрацював Інститут національних дослідів при НТШ, під керівництвом п. проф. В. Кубійовича. До мапи додано 16-сторінкові пояснення в українській і в чужих мовах. Дуже багато примірників згаданої мапи розіслано до чужинецьких музеїв, бібліотек, університетів, науковців та політичних діячів.

Від 1955 року ОБВУ видає свій журнал «Сурмач», багато ілюстрований в дбайливо оформленій обгортці. Завдання журналу — кристалізувати характер кол. українського вояка, поглиблювати любов до України та обзнайомлювати його з найновішими досягненнями військової техніки, стратегії і тактики.

У суспільно-громадській ділянці ОБВУ завжди приймало активну участь, влаштовуючи щорічно Свято Покрови, Свята Героїв, та інші роковини. До традиційних здвигів у яких беруть масову участь наші кол. вояки треба зарахувати теж і Вояцькі З'їзди, що їх кожного року влаштовує Головна Управа. Але діяльність кол. українського вояцтва не обмежується вищезгаданим. Вони одночасно належать і до СУБ-у, СУМ-у та інших організацій і товариств, вони всюди активні діячі, вони — учителі, кооператори, співробітники різних часописів, і здається немає ані однієї ділянки українського зорганізованого життя в якій не було б працюючого кол. українського вояка — члена ОБВУ. Всю їхню багатотворчу, щирю й жертвовну працю важко тут схарактеризувати, як теж майже неможливо описати тут всю величезну діяльність, що її провели правлячі чинники ОБВУ впродовж минулих 15-ть років. Бо це вже справжня історія української комбатантської організації, на сторінках якої немає пустослов'я, банальних фраз і зайвої демагогії, а є показана витривала, систематична, наполеглива й віддана праця, що її віддали для організації всі її члени від звичайного члена аж до її найвищого авторитету — Голови.

Вірність українській національній справі й добро української нації були основними принципами, що лягли в основу всієї діяльності ОБВУ, а скріплювалися вони вояцькою честю, дружною, взаємопошаною, розумінням великих завдань, які ми сповняємо й повинні сповняти, і великою відповідальністю. В рядах ОБВУ об'єднані українські кол. вояки з різних земель України, обох обрядів, різних політичних поглядів і переконань, проте всі вони — це одна велика дружня сім'я яку тісно єднає вояцьке побратимство й велике завдання — продовжувати боротьбу за визволення України.

15-ті роковини нашого існування і нашої активної праці ми не відзначаємо активної праці ми не відзначаємо гучним ювілеєм чи святкуваннями. Ні! Для нас, кол. вояків це тільки підсумок нашої діяльності та її аналіза з перспективи минулого 15-ліття. Ми суворо, по-вояцьки ставимо собі питання чи справді ми зробили все, що змогли, чи внесли максимум нашої праці в цілість української визвольної боротьби, й чи гордо та непохитно тримали в наших руках прапор української воюючої нації?

Можливо нам ще передчасно навіть самі собі відповісти на ті питання. Можливо, це зроблять майбутні українські історики, які будуть досліджувати колись життя української громади у Великій Британії, і на пожовклих сторінках анналів знайдуть наш вояцький звіт, та внесуть його в сторінку буття української нації.

Звіт скромних, невтомних працівників, кол. вояків, які не перестали ними бути навіть в мирний час, і вірно витримали на стійці боротьби й праці та відданого служіння великій Справі...

В 15-ті роковини ОБВУ згадаймо усіх наших побратимів — членів ОБВУ, що відійшли у вічне життя, бо вони з засвітів будуть завжди духом із нами, й крім наших сили до дальшої боротьби й праці.

Ми не самі... з нами вже буде маршувати молоде наше dorостаюче покоління, і в нашому поході ми єднаємося з нашою нацією, великою і вічною, що їй призначене світле майбутнє на сході Європи.

М. ВЕРЕС

ВПЕРЕД, БРАТИ!

(15-річчю існування ОБВУ присвячено)

*Як швидко час підхоплює роки
І нижче їх, мов дівчина коралі,
На нитку ту, що в'ється у віки,
Що у життя заплетена скрижалі.*

*Наплечник зник. Лишивсь у лісі кріс,
Давно в ровах зіржавіли шоломи,
А легіон ще вище стяг підніс
І йде в похід, як перше, без утоми.*

*І коли я згадаю давні дні,
Спогляну в даль туманисту й широку,
Стає тоді так радісно мені,
Що вже пройшло 15 довгих років,*

*Бо він в бою, у наступі новім,
Його веде уже п'ятнадцять років,
Щодень, щоніч готується в пролім
На штурм твердинь катів червонооких.*

*А бурі нас не знищили лихі,
Не розвели чужинні небосхили,
Що ми пройшли багато тих шляхів,
Та зі свого ні разу не схибили.*

*Тож коли знов розсипляться громи
В степу, в лісах і ген аж поза Доном,
Підем тоді і лишимося ми
На всіх фронтах ударним легіоном.*

*Цей шлях один й мета у нас одна,
Ми служим їй сумлінно не віднині,
Тому то нас, гартуючи, єдна
Порив душі, і Броди, і Ріміні...*

*Підем на змаг, в огні жорстоких січ,
Підемо всі, як нація в поході,
В останній бій нас кине рвійний клич
І жовтих Вод, і Маківки, і Бродів.*

*Тому — вперед! До соняшних орбіт
Цей шлях веде крізь буряні пороги,
За нами вже 15 довгих літ,
А перед нас — веселка перемоги!*

САЛЮТ ОСТАННІЙ СОТНІ

«Ми будемо мати в своїх руках силу. Хто привик до воєнної грози, той не pozwoliть себе топтати й зневажати в житті. За нами буде вся молодь, і нашим принципом буде безкомпромісова боротьба. Національна честь вже пробудилася і жадає сатисфакції за століття неволі, кривди. Збираймо сили до нової боротьби й нового життя»...

Так писав у 1915 році з фронтових позицій до свого товариша молодий УСС-ус Іван Балюк, що пізніше поляг на полі бою і віддав для України своє життя, так як віддали його десятки й сотні молодих українських патріотів, що хоч і в чужій уніформі, але з великою любов'ю до Укріни виступили в боротьбі з одвічним ворогом України — Московію. Часто називали тих молодих героїв «лицарями абсурду», але вони мали глибоку віру в конечність боротьби за визволення Батьківщини, міцну непохитну моральну силу, щоб переконати різних скептиків у правильності їхнього історичного виступу.

«Ви є дзеркалом моєї душі і моїх стремлень» — говорив УСС-ам наш великий письменник, поет і діяч Іван Франко, даючи Українським Січовим Стрільцям глибоко прихильну оцінку. А в своїй відважності й геройських подвигах УСС-си ні в чому не уступали дисциплінованим і грізним своєю боєздатною силою німецьким частинам, які воювали на східному фронті. Це підкреслюють слова німецького генерала, який після боїв на Лисоні сказав: «Мої баварці б'ються як льви, але українці всюють мов чорти».

Такими були молоді «лицарі абсурду», про яких пише сам кол. УСС-ус, д-р Ярослав Солтикевич так:

«П'ятдесят років тому ми були молоді, деякі з нас ще зовсім юні, необізнані з вояцьким ділом, прямо з гімназійної лавки, без теорій й практики як держати кріс у руках, але були виховані та обвіяні лицарським духом Івана Мазепи, го-

строю слова Тараса Шевченка та Івана Франка, писаних кров'ю серця поем Лесі Українки, і тому ми відгукнулися на заклик Української Головної Ради. Стрільці були повні надій та гарячого бажання високо піднести український вояцький стяг, якщо навіть життям доведеться заплатити за кожен скибу нашої від віків прабатьківської, української землі, тієї землі, що є одною з найбагатших у світі, прекрасна з своїм золотим сонцем, срібними зорями й народом із його чудовими піснями та звичаями».

За ту прекрасну українську землю 50 років тому станули зі зброєю в руках Українські Січові Стрільці, що їх історію можна б хронологічним порядком схопити так:

1914 рік:

1. Початок першої світової війни.
2. Початки організації УСС і їх присяга.
3. Перші бої в горах Карпатах.
4. Стрілецькі двадцятки.

1915 рік:

1. Бої на Маківці, коло Болехова й здобуття Галича.
2. Бої над Золотою Липою і Стрипою.
3. Семиківці.

1916 рік:

1. Невий командант УСС — полк. Антін Варивода.
2. Відхід знад Стрипи.
3. Бої над Зелстою Липою і на горі Лисені.

1917 рік:

1. Курепатники.
2. Конюхи і пехід над Збруч.

1918 рік:

1. Похід на Україну, Кам'янець, Жмеринка.
2. Валнярка, Одеса, Херсон, Олександрівськ, Єлисаветград.
3. Поворот на Буквину.
4. Листопадський Зрив. Бої у Львові і відворот.
5. Облога Львова і Українська Галицька Армія.

1919 рік:

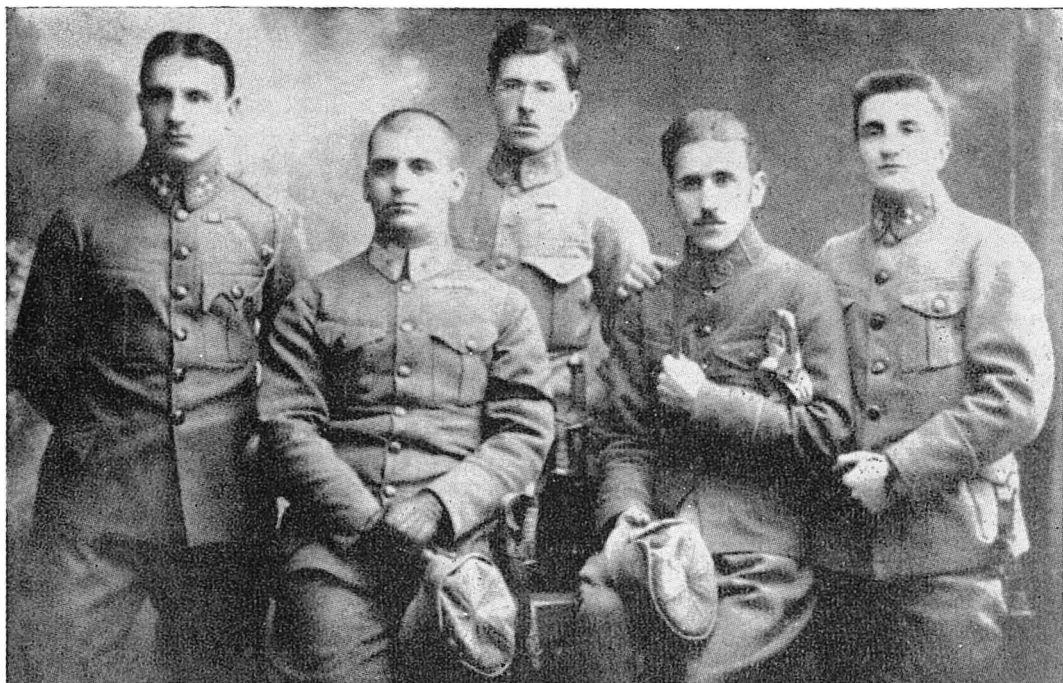
1. Бригада УСС. Офензива на Лінії Львів-Перемишль.
2. Відворот. Чортківська офензива.
3. Відверст за Збруч. Бої на східньо-українських землях.
4. Чотирикутник смерти.

1920 рік:

1. УСС-и в ЧУГА.
2. Бої під Чудновом.
3. Катастрофа під Махнівкою. Кінець УСС як військової фрмації.

див українського вояцького духа, приспаного віковим поневоленням.

Великим і світлим був чин Українських Січових Стрільців і вірними залишилися вони все своє життя українській національній справі. Але, щороку сірим шнурком щораз більше відлітають у вірей — відходять у вічність наші УСС-и й своє п'ятидесятиліття відзначає лише вже тільки невелика група — 240 осіб.

Отаман УСС-ів Гриць Коссак і Михайло Гайверонський, стрілецький композитор і музик, (сидять) між УСС-ми.

Пам'ятний 1914 рік відкрив нову сторінку в історії боротьби українського народу за своє визволення. Вихід на поле бою Українських Січових Стрільців започаткував довгий і тривалий період боротьби за волю і долю України, що його продовжували світлими бойовими подвигами Армія Української Народної Республіки, Київські Січові Стрільці, Українська Галицька Армія, Українська Військова Організація Українських Націоналістів, Карпатські Січовики, I Українська Дивізія УНА і Українська Повстанська Армія, та відро-

Остання Сотня легендарного чину...

Вшановуючи світлу пам'ять УСС-ів, що полягли на полі бою, схиляємо наші голови в глибокій пошані до них, лицарів червоної калини, що 50 років тому воскресили українську вояцьку славу, та щиродружно вітаємо усіх кол. УСС-ів, що їм Всевишній дозволив діждатися п'ятидесятих роковин постанови їхньої збройної формації, і віддаємо їм наш вояцький салют.

Салют Останній Сотні Українських Січових Стрільців!

СПОМИН

(В присвяті УСС-ам)

Шумів двірець, сто тисяч серць тремтіло
Нічим одчаєм смутком і тоскою.
А в нас усіх чоло вогнем горіло,
Дрижало серце думкою; до бою!
А над усім велике снилось діло,
Велике слово снилось »За Волю«.

Одна ще мить вероного насилля,
За мить одну великі стали хвилі,
Упаде грім, посиплється руїна
А з румовищ стане Україна, —
Велика, чиста свята і свсбідна,
Високим серцем горда непобідна.

Полк. В. КРАВЕЦЬ

У 20-ЛІТТЯ БРОДІВ

На весні 1944 р., головне німецьке командування довго призадумувалось над питанням, де саме I Українська Дивізія мала б зайняти місце в загальній боротьбі. На західньому фронті в ніякому разі, бо вона швидко опинилась би по стороні альянтів. На східньому — (фронт проходив тоді вже від Підкарпаття до лінії Тернопіль-Броди) — може перейти до УПА. На румунський чи мадярський відтинки посилати Дивізію було б теж небезпечно, бо українці мають і старі й нові порахунки з одними й другими.

Хтось із командування звернув слушну увагу — з військового погляду — увагу, що навіть найкраще вишколену, але свіжу формуцію, ще без боевого досвіду, треба направляти поволі, найкраще в офензивних операціях. Коли ж загальна ситуація виглядала тоді так, що німці були в дефензиві на всіх відтинках фронту, тому рішено поставити Дивізію на відтинку повільніших акцій, на Підкарпаття (Станіславів-Коломия). Хоч це рішення було тайною військової дисльокації, воєки Дивізії одержали цю вістку для внутрішнього вжитку.

Загальній радості та поважно-набожному скупченню почувань дивізіонерів із-за свідомості, що йдуть на галицький фронт, не було меж. Тим більше це зрозуміле, що частину галицької землі вже наново окупував ще страшніший, східний тоталізм, та посувався в глибину краю. Отож була реальна перспектива боронити на правду свої землі, своїх батьків, матерей, дітей, братів,

сестер та решту народнього майна й національних цінностей.

Таким чином, у перших днях липня 1944 р. Дивізію кинули на фронт. З великим здивуванням та тривогою Дивізія прийняла вістку, що вже в дорозі на фронт диспозицію відносно розташування Дивізії змінено і вона буде вжита під Бродами. Чому прийшло до такої наглої зміни — до цього часу невідомо. Існують два здогади: 1. Підкарпаття мало тоді найбільше змасовані сили УПА, ото ж панічний страх перед можливістю поповнення рядів УПА — наказав відступити від загально прийнятих засад боевого заправлення свіжих частин. 2. Катастрофальний брак живих резерв, що їх конче потребував 13-тий Корпус, розміщений під Бродами, де готувалась нова советська офензива, та некорисні настрої »вермахту« (можливість чужонаціонального, українського елементу оздоровлююче впливе на здеморалізовані німецькі частини) наказували не числитися з ніякими засадами. В першому тижні липня ціла Дивізія станула на відтинку під Бродами, як безпосередня резерва 13. Корпусу, з завданням, змінити передові частини »вермахту«. Зрештою, питання, чи Коломия, чи Броди, суттєво загалу Дивізії не тривожило. Важним було, щоб стати на фронті безпосередньої оборони рідної землі. Проте український старшинський корпус Дивізії дуже затривожився, коли запізнався з ситуацією на відтинку 13. Корпусу та його конфігурацією, як на самому відтинку, так і

на продовженнях. Відтинок уявляв собою дещо видовжений сак, з найглибшим і найвужчим його дном якраз під Бродами, на відтинку Дивізії, з багnistим і неvigдним до оборони тереном. Таке розміщення становищ Дивізії, навіть малодосвідченому у війні старшині, не говорило про ніщо добре. Якраз Дивізія мала найбільше загрожені становища, була наражена на дуже легку можливість відрізання дна саку, а у випадку цілковитого отруження — замкнення третьої сторони трикутника становищ 13. Корпусу від сторони Золочева. В добавок, кількаденне тільки перебування в резерві 13. Корпусу дало змогу познайомитись з моральним станом »передових частин вермахту«, які були наставлені не на витривалу боротьбу, але... на »гаймат«. Отже на боевий »камерадшафт« нових товаришів зброї не можна було покладати ніяких надій. Крім того, були ще інші тривожні симптоми: брак активного німецького летунства при постійному діянні советського, брак муніції, наявність величезних таборів з зайвим не боевим майном, а найбільше — розгубленість та скопикованість командного апарату Дивізії. Тому, що німецькі старші командири Дивізії, як цього слід було сподіватися, заховались на своїх боевих становищах, як тимчасові гості та постійно трималися своїх авт; українські старшини подвоїли свою увагу та сумлінне відношення до обов'язків та вояцтва. Вчинити більше нічого не могли. Щоб направити щось в цьому всьому, не могло бути й мови.

В днях 7-8. липня Дивізія зайняла бойові становища в першій лінії. При цьому всьому на значній довжині відтинка, в часі, в якому займали нові позиції, наші сотні застали становища порожніми, або навіть зайнятими ворогом, з яким, неочікувано і без приготування, мусіли вступати в бій. Відділи »вермахту« покинули свої місця надовго перед наказаним часом. Однак Дивізія, мимо того, що її німецьке командування та командири окремих частин показали нездібними, опанувала та вдержала призначену їй боеву лінію. З цієї хвилини розпочинається завзятий безперервний бій з переважними силами ворога, який вже передше заповідав, що Дивізію Галичина за всяку ціну мусить знищити. Завзяті наступи вдень і вночі чергувалися з закликами до піддачі, виголошуваними через гучномовці. Ані пер-

ше, ані друге не принесло ворогові успіхів.

Перший імпульс удару на відтинок 13 Корпусу був спрямований на лінії Дивізії і обчислений на те, щоб відрізати Дивізію від решти саку. По кількадечних невдалих спробах в цьому напрямку, ворог поширив лінію наступу і поза крила Дивізії, які до половини липня йому вдалося значно стиснути, головню на півночі, і далі намагався замкнути їх. Це вдалося ворогові тимлегше, що в ході операції дивізіонери були позбавлені всякої інформації. Вони, замість доставити інформації від командування, згори, — про положення Корпусу довідувалися від зустрічних старшин »вермахту«, про положення Дивізії на окремих відтинках — від ранених вояків, або провідників муніційних валок. При тому, старшини »вермахту«, досвідчені і загатовані в боях вояки, на основі звітів команди Корпусу, з великим признанням відзивались про бойову витривалість та стійкість Дивізії. Хоч в основному Дивізія в днях 16. по 17. липня втримала позиції, то потерпіла важкі втрати вбитими, а головню раненими, із-за бойової недосвідченості вояків. В тому часі (17. по 20.7.), при визначному співдіянні летунства, змасованими силами панцерних частин, ворог повів наступ на ширині цілої Галичини. Німецькі лінії заломилися. На відтинку 13. Корпусу ворожий натиск теж посилювався, так, що на день 19.7. Корпус опинився в замкненому перстені Буськ—Ожидів—Олесько—Підгірці—Гута—Майдан—Опаки—Буда—Хильчиці—Княже—Красне. Вночі з 19. на 20. липня Корпус під натиском переважаючих сил ворога стиснувся ще більше, пересуваючи центр перстень, в якому він був, до місцевості Білий Камінь. В тому самому часі стягалась і Дивізія, завзято обороняючи узгір'я на схід від шляху Підгірці — Золочів. В цей спосіб замкнений Корпус, а особливо шляхи відступу Дивізії та скупчення розбитків і таборів, що концентрувалися в лісі Гаварщина, большевики піддали безустанному і основному бомбардуванню. Рівночасно тиснула й піхота, відсуваючи завзятих оборонців Дивізії в південно-західному напрямку, на Білий Камінь. За цілий час з німецького боку не показався ані один літак. Цей день був днем остаточного розпорощення Корпусу, а разом з ним Дивізії. Німецькі частини, які більш за все турбувалися вивезенням ранених (лише німецьких!), відходили майже без

спротиву. Вийнятком були хіба відділи артилерії і танків. Причиною відходу мав бути ніби брак муніції, бо свої муніційні бази німці вивезли раніше, або покинули, тоді, коли дивізійні ввесь час мусіли стояти до диспозиції. Центр бойового відтинка Дивізії в ході операцій пересунувся на південний-схід від шляху Підгірці—Золочів. На терен розположення дивізійного шпиталю співночі найшли частини «вермахту». Німці ніколи, навіть у відношенні до бойових товаришів-не-німців, не вирікалися засад «вищости раси», а команда Дивізії числила себе її елітою. Отже ніхто й не думав про долю дивізійного шпиталю, ані перед замкненням перстень, ані в часі відступу, і шпиталь з близько чотириста раненими залишився в селі Конти. Цікаво, що ні один з німецьких ранених старшин не залишився в оточенні.

До часу остаточного замкнення Дивізії не залишився при частинах майже ні один командир німець. Молодші німецькі старшини тиж у гнітучій більшості подались невідомо куди. З вояками залишилися лише українські старшини, яких дуже багато полягло. Тяжко ранені дострілювалися. Від 16.7. майже перестало існувати загально-дивізійне наказодавство, а зв'язок між частинами перервався ще раніше. Поведінка частин «вермахту» в такій ситуації видавалась досить дивною та незрозумілою. В днях 19. — 20.7. малі, німецькі частини намагались пробити оточення на Золочів, однак безуспішно. Як пізніше виявилось, ті спроби робив полк який в цілості, включно з командиром, перейшов до ворога. Через цілий день 20.7., а найбільше вночі з 20 на 21 липня, разом з розпоршеними частинами «вермахту», в напрямі Золочева безупинно тягнулись розбитки Дивізії. Тим групам досить легко вдалося вирватись з оточення. Більшість розбитків, виснажених майже двотижневими безперервними боями, а також легше ранені, не випускаючи з рук зброї, готувались в лісі Гаварщина. Тут українські старшини організували легкі пробойові групи. Всі дороги, головні і пільні, що вели в напрямку на Білий Камінь, були так завалені колонами різного роду танків, що треба було ждати на можливість, щоб вирушити з лісу.

Щойно перед світанком 21.7. була деяка змога для скупчення більших відділів в тому лісі щоб рушити в напрямі Білий Камінь-Белзень-Почапи. На світанку того дня по-

чався дальший розгром згаданих непроглядних колон ворожими літаками. А що від лісу Гаварщина і через Білий Камінь, Белзень, майже до Почап терен незалиснений — цілоденне жниво ворожих літаків було жахливе. Усі дороги та поля і луки на тому

Сл. пам. **МИКОЛА ПАЛІЄНКО**, майор І УД.
Командир Дивізіону важкої артилерії І.
Української Дивізії Української Національної
Армії поліг під Бродами.

просторі були повні палаючих самоходів і різного роду возів та встелені людськими і кінськими трупами, особливо обабіч невеликого мосту в Білому Камені.

До ночі залишилось ще три години. Був час організувати людей, вибирати до пробових груп усіх сильніших, пояснити їм положення, усвідомити про те, що цієї ночі чекає найтяжка проба, забезпечитися в найліпшу зброю і муніцію, при денному ще світлі простудіювати карту. Тимчасом пільна дорога на Почапи затолочувалася все густіше всякого роду возами — від найбільш тяжких гармат, самоходів, кінних запрягів, до

малого, однокінного муніційного візка. Все те повзло поволі дорогою в чотирьох-п'ятьох рядах. Тут були обози цілого Корпусу. В Почапах не можна було навіть пішки просунутись сільською вулицею, ані проїхати верхом.

До того надзвичайного потоку вливалися також обози деяких наших частин. Вони забрали наших ранених. Перед заходом сонця почали стягатися згуртовані пробосві відділи. Минаючи повзучі колони, прямували вперед. Тимчасом перед і поза Почапами велася перестрілка з передніми ворожими відділами, що намагалися перетяти колону на шляху Буськ-Золочів. Доволі скоро, бо ще перед цілковитою темрявою, відкинуто ці намагання ворога і колона просувалася поволі далі, повернувши круто з дороги зараз за Почапами. Вона йшла прямо на південь, між Княже і Хильчиці, з легким нахиленням до півдня. Коли настала повна темрява і все затихло, тоді в цілковитій тишині, дуже дивні для так великої (5-6 км довгої та 10-12 м. широкої) колони, відчувалося якесь несамоовиту красу і водночас якесь апокаліптичне страхіття, викликане видовищем цього походу. Обабіч шляху колони палахкотили досить густо ясні вогні ворожих вогнищ. Часто-густо вистрілювали догори червоні, а часто зелені ворожі ракети. Це творило коридор, що по ньому пересувався часто сніп світла ворожого прожектора, від сторони села Хильчиці. Допалювалося майно, вози й самоходи і це вказувало, що цим шляхом вже пройшли сьогодні, а може й раніше такі ж самі. Час атаки до прориву визначено на вчасний світанок, на сигнал світляних ракет зі штабу, що був кількадесят метрів на горі.

Минала 1-ша година 22.7. Враз, неочікувано загорівся панцир, що стояв з правого боку містка та мав його забезпечувати. Одночасно загорівся і другий, висунений наперед. Наче ніби на сигнал зачалась пекельна стрілянина з ворожих ліній навколо Княжого і з самого села. Грали кулемети, а все це покривалося криками «урра». »Тигри«, що були в лінії, посунули наперед, а наша піхота за ними, відбиваючи атаку. Два з них підповзли до села Княже, за ними піхота. З панцерів стріляли лише кулемети. Не знати було, з якого боку забезпечуватися, бо з усіх сторін свистіли густо кулі. Однак ворожий вогонь був зовсім нешкідливий —

ішов горою. Через пів години стрілянина з півночі і заходу значно ослабла, а крики »урра« припинилися. Тут відкинено ворога та попроваджено до штабу трьох полонених, мабуть тих, що підпалювали перші панцері. Але в самому Княжому та близькому районі села боротьба посилювалася, про що свідчила обостороння пекельна стрілянина, а ще більше розривів гранат. Від заходу, зі сторони пільної дороги, якою мала прямувати наша колесна, почувся гук моторів, мабуть, ворожих танків. Почало видніти і в міру того посилювався ворожий вогонь. Від сторони гори, на південь від залізниці, було чути завзятий бій; з обох сторін стріляли з крісів та кулеметів і гармат, але це тривало досить коротко і вкінці обмежилось до окремих стрілів та характеристичних вибухів присти-панцерних п'ястуків. Зате тепер щораз частіше стріляли ворожі гранатомети та зрідка гармати. З заходу, серед уступаючої ранньої імлі вирисовувалися при краю ліса, на пільній дорозі контури ворожих танків. Звідтам падали гарматні стрільна по нашій кслоні. Запалено один з кількох тигрів, що в міжчасі пересунулися були поза місто в напрямі ворожих танків; більшість тигрів уставлялася за ними до руху вперед, за містком, на захід. Знову внерухомлено ще один із них.

Як далеко сягали очі, через цілий цей терен поспішали в розсип маси вояків, як хто міг, прямував до залізниці. За нею можна було знайти прикриття в ланах високого, ще не скошеного збіжжя. Подальше гора покрита буковим лісом. На цілий той терен щораз густіше падали стрільна ворожих гранатометів, легкої артилерії (мабуть із танків) та кулеметів. Вони спричинювали великі втрати в людях і ще замітніші в конях, якими вояки пробували їхати охляп.

Колона стояла нерухомо і майже на всій довжині горіла. Біля неї ворога ще не було. За горбком, де був фільтварок, були становища ворожих гранатометів. Їх можна було пізнати лише у хвилинах випалів. Біля села не було ніякого руху, лише від сторони маленьких хаток стелилися чорні дими; це мабуть горіли підпалені власними залозами »тигри« або цистерни з паливом. Долиною, пасовиськами йшло ще багато поодиноких вояків. Вони йшли поволі і своїми рухами та поставою давали право здогадуватись, що вони або ранені, або докраю виснажені. Осягнувши ліс, вояцтво посувалося поволі

вгору. Вояки приставали та питали, чи небезпека вже минула. Їх попереджувано, що на цілому фронті є відступ, отже треба числитися з різними несподіванками.

*

Так видіставшись з оточення в районі Золочева, недавні вояки з'єднань 13. Корпусу, а в тім числі і вояки Дивізії просувалися днями й ночами на щораз ширшому просторі в напрямі на південь. Вони творили більші і менші групи, незв'язані зі собою. Багато з таких груп попадали знову в оточення, відрізані ворожими танками. Нерідко натрапляли вони на відділи польських партизан і мусіли зводити з ними сутички. Головніші шляхи були бомбардовані та обстрілювані бортовою зброєю. Ситуація розбитків Дивізії погіршувала ця обставина, що в тих днях заломився фронт у Галичині на цілій його довжині. Цілий фронт був у відступі перед новими «визволителями» зі Сходу; в додатку всюди «гайдамачили» польські партизани, які ще більше підняли голову і то не у відношенні до німців, а проти безборонних українських сіл, уважаючи тоді східного «визволителя» за ту силу, що відбуде їм вільну і самостійну Польщу.

Міста і містечка були, як не зовсім, то у великій мірі, зруйновані, переважно наслідком бомбардування. Щораз частіше траплялися зовсім порожні села, бо уступаючи німецька влада насильно вигнала населення, а частинно воно саме усулося перед потужними валами уступаючого — німецького і наступаючого — большевицького фронту. Коли рушився цілий галицький фронт, УПА теж не могла видатно обороняти краю, чи навіть тих районів, де вона мала більші скупчення, бо була в тракті загального перегруповання і приготування до засадничої зміни ситуації; насувалася конченість боротьби вже лише в большевицькому заплілі, з далеко більшою потугою, як зломана німецька. Це перегруповання УПА робила в незвичайно скомплікованій ситуації, поміж фронтами.

Центральна магістральна лінія, якою на широкому просторі йшли розбитки Дивізії, пробігала місцевостями: Княже, Майдан, Мельна, Ходорів, Жидачів, Стрий, Самбір, Турка, Сянки, Ужок, Середне (на Закарпатті).

Вже в дорозі з оточення під Золочевом вояки Дивізії довідалися, що 20.7. був невдалий атентат на Гітлера, який мав запо-

чаткувати переворот у Німеччині. Щойно ця вістка вияснила поведінку частини вищого командування на фронті (17. — 22.7.) під Бродами, що в своєму часі було дивно не зрозумілим.

Всі наведені вище явища та відношення німців до українців взагалі, а німецького командування Дивізії зокрема, можуть дати підставу до вироблення поняття про ті настрої та почування у відношенні до німців у душах та свідомості українських вояків Дивізії. Йдучи за цими, зовсім зрозумілими та оправданими почуваннями — настроями,

Знищений советський танк на польській дорозі.

подавляюча більшість вояцтва, що вийшла з-під Бродів (коло 10.000), розтопилася на галицькій землі на просторі від Бродів до пасма Карпат. Приблизно половина цього числа, що складалася з тих, яких рідні околиці опинилися вже в той час у заплілі большевицького фронту, поповнила ряди УПА. Друга половина розплилася, прямуючи зразу до рідних осель, щоб поглянути на найближчих і потім зробити те, що перші. Була ще і третя категорія. Це, здебільша, ті, які здушили в собі своє почуття, бо мали на думці долю великого числа товаришів в запасних формаціях у Німеччині, і про те, що війна та боротьба між західним і східним тоталізмами ще не закінчена і тому треба — мимо всіх понижень — змагати до відновлення української формації, до відновлення Дивізії. Таких — після трьох тижнів відпочинку у збірному районі на Закарпатті, в околицях Середного — зібралося близько 3.000 в Німеччині, в дальшому вишкільному місті Нойгамер.

Ця частина послужила ядром для відновлення Дивізії другого складу, поповненої запасовими частинами Дивізії.

В 20-ті роковини Брідської кампанії згадуючи пам'ять упавших в кривавих боях вояків Української Дивізії хилимо в глибо-

кій пошані голови перед їх тіннями. Вони, що життя своє склали в обороні України — української землі й в обороні прав української нації вмирали з чистим серцем і з вірою в незаперечну правду, і воскресіння України до нового вільного суверенного і самостійного державного життя.

М. ВЕРЕС

ТОВАРИШЕВІ З-ПІД БРОДІВ

Ти пригадуеш, брате, як гриміли гармати
І заграви вставали з п'їтьми,
Як в пекельній навалі большевицьких
[вандалів
Боронили ми Броди грудьми.

Як в бою до сстанку відбивали ми танки
Й на пробій ми ішли їм в чоло,
Як в смертельн'м віражі у Підгірцях і
[Княжїм
Нас не мало тоді полягло...

Відшуміли події, та нехай не радіє
Підлий кат за звитяги свої,

Крєв борців, що упали, воздвига п'єде-
[стали

На нові і діла, і бої.

Загримлять незабаром, пронесуться по-
[жаром

Над полями, у гєрах й лісах,
То в снї і залізі лави наших дивізій
Вийдуть знов на зазернений шлях.
І зустрінемось знов у знайсмих дібровах,
І наш крок прєслунав аж до хмар,
І підем обидвє до відплатного бою
За Підгірці і Крути й Бзар.

В. ГОЦЬКИЙ

ПЕРЕДЗВІННЯ

(Фрагменти зі спогадів »У запасному полку 1-ої Дивізії УНА)

ГРОВОВА НІЧ — РАНОК У ТРИВОЗІ

Латинський Великдень пам'ятного 1945 року був ранній. Провесна надходила розмашистим кроком, розмаюючи землю свіжою зеленню та первоцвітами. Їхній килим ставав довкола все буйнішим, а в передвечірніх годинах снувалися ледь-ледь вловимі шепоти пробудженої природи.

Десь із-за Грацу доносилися гуркоти далекого ще фронту, а над самим Грацом, який лежав од нас на віддалі 15 кілометрів на північний схід, розливалася щовечора грізна у своїй величі ілюмінація. То завішені на парашутах ракети

освітлювали тривожне небо над містом, уможливлючи цільне попадання нищівних бомб. Тому що фронт був іще далеко, це величаве видовище, яке відкривалося перед нашими очима, ми сприймали радше з його імпозантної мальовничости й засипали, вколісані тим далеким відгомоном фронту та унікальним вогняним маривом над Грацом.

Перебуваючи в Предінгу, ми спокійно спали в затишній корчмі гєра Штібера, самотнього молодого чоловіка на весь Предінг. Він був і війтом, і партійним провідником, і організатором »фольксштурму« на цілу околицю. Та спокій цієї

містичної передсвяточної ночі раптом за-
колотив якийсь несамовитий рух на шосі.
Хтось побіг подивитися і вернув із
тривожною вісткою, що з фронту в пані-
ці котяться якісь розбитки. Почувши це,
ми вже не спали аж до самісінького
ранку. Прислухалися до відгону на
шосі й чекали наказів зі свого штабу.

На перший день латинського Великод-
ня в нашій канцелярії »2-Б« праці не
було. Ні прийому, ні відправки рекрутів.
Тож гуртом пішли ми ближче до шосе,
щоб на власні очі побачити, що там ді-
ється і зробити з усього певні висновки.
Що ж ми там уздіри? В одному місці
покинуту гармату без варті, в другому
якісь вози без коней і фурмана, а на до-
розі вже й не видно нікого. Значить уте-
ча, будучи панічною, вже припинилася.
Чому? Чому паніка, як фронт віддале-
ний на яких 40 кілометрів? Чому так
раптово ця втеча припинилася? Кого ж
тепер чекати? Невже большевиків?...

Нам навіть і кава не смакує. Не радіє
серце зі святкового приділу, рому й па-
піросів, а зі шосе так і не сходимо, якби
воно мало дати нам відповіді на всі наші
сумніви.

Десь перед полуднем зі заходу донісся
шум, стукіт чобіт об камінь, гуркіт мо-
торів. Нарешті з долини виходять перші
лави, й ми здивовано розпізнаємо наші
»левики« на раменах, а потім і знайомі
обличчя. Це здивування росте ще більше,
коли між знайомими бачимо тих людей,
яких ми тиждень тому відправляли з
рекрутського коша до вишкільного ку-
рення. Тепер вони в повному бойовому ви-
ряді, зі запасами амуніції і поживи на
машинах, ідуть на фронт. Невже ж аж
так зле, що туди ідуть зовсім невишко-
лені хлопці?...

І знов росте тривога, хоч із другої сто-
рони виринає свідомість, що між нами й
большевиками хтось таки повинен бути.
Це трохи підбадьорює нас, і ми поволі
починаємо зживатися з новою ситуацією.
А штаб мовчить, наче води в рот набрав.
Лише »шпіц« наказав не розказувати ні-
кому про покинуті гармати й опущені
при дорозі вози, щоб не ширити паніки.

Другого дня увечорі наші з вишкіль-
ного куреня верталися »з перемогою«.
Справді, через відхід із позицій мадярів,

большевики були прорвали фронт і свої-
ми танковими з'єднаннями загналися аж
під самий Грац. Але діру швидко затка-
ли, а наші частини з вишкільних куренів
були покликані для наведення порядку
в заплілі, роззброєння мадярів і вилон-
ювання тих людей, які, кидаючи все,
панічно втікали на захід.

ВОГНІ ГОРЯТЬ

Наше просування на захід уздовж
Драви відбувається етапами. Брак тягло-
вої сили примушує одні й ті самі підводи
ганяти по три-чотири рази туди й назад,
щоб усе добро, всі магазини й канцелярії
перевезти на черговий етап. А ми тим
часом розгосподарюємося на новому міс-
ці на яких пару днів чи на тиждень,
потім рушаємо далі знову.

Терен гористий і доволі густо залісне-
ний. За Дравою володіння тітовців, які
воюють з усіма. Їхні загони часто пере-
хрещували наші шляхи, але до зударів
якось не доходило. Весь час обабіч шля-
ху, яким ми просувалися, в погідних ве-
чірніх сутінках було видно на горах ясні
вогні. Зразу ми гадали, що то австрій-
ські пастухи палять ватри, але пізніше
нас поінформували, що це система сига-
лізації тітовських партизанів, при допо-
мозі якої вони позначають напрям на-
шого переходу.

У Зонеґу — родинному маєтку Орсіні-
Розенберґ — ми розтаборилися на дов-
ший час. Тут примістилися наш коман-
дир Керн зі своїм перекладачем та наші
»шпіц« із писарями й гінцями. Знайшло-
ся місце і для нас — канцеляристів із
»2-Б«. В адміністративному будинку,
який знаходився над стайнями, улюку-
вався магазин, і там засіли харчовий та
збройний підстаршини. На подвір'ї, між
яличками, диміли наші кухні, а хлопці-
новобранці розташувалися в клунях та
спорожнених стайнях. Інші наші частини
заквартирували в сусідніх селах і при-
сілках.

У тому ж замку, крім нашого шефа,
стаціонував також недавно сформований
із вишколених вояків »Айнзац-Цуг« під
командуванням Уші Дудинського. Це й
була одинока охорона від усякої напасти,
не раз до 500 осіб дотягаючої рекрутської
маси.

Праці було доволі багато, бо зі зруйнованих бомбами довкільних фабрик прибувала велика кількість рекрутів. Ми часто подивлялися відвагу цих молодців-одчайдухів, які при цілковитому розтощенні всякого транспорту знаходили можливість добитися до нас, а часом і гинули від бомб чи «бортваффе» атакуючих американських та тітовських літаків...

Весна була вже в повному розгарі. Кожну вільну хвилину ми проводили то в шпильковому лісі, що зараз за нашим будинком покривав узбіччя стрімкої скелястої гори, то на леваді, серед шовкових трав, щоб утекти з людського муравлища. Хотілося якнайдовше натішитися самотою і тишею, бо ніхто нічого не знав про завтрішній день. Ціле наше життя скупчувалося під розлогим дубом, що ріс перед будинком при дорозі. Тут ми споживали наші обіди й вечері, тут приймали нових рекрутів, тут розгравалися партії шахів і тут вечорами концертував імпровізований хор під батутуо колеги Василика з «Айнзац-Цуру».

Спів якось не складався. Того вечора хлопців тягло до дівчат, на село. Тож як тільки сутінки залягли довкруги, вони один за одним почали зникати в темряві, хоч була сувора заборона швендятися по селі, та ще й одинцем.

Раптом просто перед нами на горі загорілася ватра. Ми знали, що там постійно перебувають тітовці, що далі від гори на захід вони мають свої лісові бункери, де переводять підстаршинський вишкіл, тож прийняли цю ватру за якийсь знак. Та скоро й на другій горі заблисало вогнище. Поки ми розважали, що це може означати, зі села надбігли наші «кавалери» і зголосили, що такі вогнища довкола нас як далеко око сягне.

Видряпавшись на гору, ми нарахували 27 таких вогнів. Тепер у нас не було сумніву: це — концентрація партизанських відділів і сигнал до загальної атаки. Питання лише де й проти кого. Тітовці нас досі не займали. Правда, були перестрілки, були навіть випадки перебігу з наших частин до партизанів, але все це не вказувало, щоб вони мали супроти нас ворожі наміри.

Наш шеф зарядив повну бойову готовість. Були виставлені подвійні стійки, до яких ужито навіть неозброєних воjakів. Тієї ночі майже ніхто не спав, а рано було розіслано стежі до наших частин, перебуваючих у сусідніх селах. Коли вони вернулися, все з'ясувалося. Минулої ночі партизани своїми вогнями прощали на вічний спочинок свого покровителя президента Рузвельта.

»Я ХОЧУ ВОЮВАТИ РАЗОМ З ВАМИ«

У Зонеґу ми відзначували свій своєрідний рекорд. Саме тут був зареєстрований наш 15-тисячний рекрут. Шеф відмітив цю подію кількома словами в рапорті, а ввечері ми «облили» цей рекорд ромом, спеціально до такої okazji виданим для «2-Б».

Більшість із нас працювала в «2-Б» ще від Нойгамеру. І як ми не напружували свої математичні здібності, як не збирали до купи всі більші транспорти новобранців, ніколи не могли дорахуватися до 10.000. А тут паперовий реєстр зненацька виказав 15.000, і всяка суперечка на цю тему ставала зайвою. А це ж лише був реєстр т. зв. II-ої Дивізії, яка формувалася після розбиття I-ої під Бродами.

Фронт був десь далеко на сході, весна вступила повністю в свої права, довкруги роїлося від партизанів, але вони нас ані трохи не тривожили. Ми зжилися з ними настільки, що може були навіть раді з їхньої присутності поблизу нас. Вона досить добре впливала на німців, примушувала їх тихше ходити, менше швендятися по всіх-усюдах і давала нашим людям більше свободи.

Це самопочуття зросло ще більше, коли виявилось, що партизани застудили нашого шефа на візиті в місцевої учительки. Лише її інтервенція та порука тодішнього перекладача Бідося спричинилися до того, що шеф із халепи вийшов цілим і навіть дістав назад свій пістоль. Але автомат Бідося партизани затримали.

Одного разу сидимо собі спокійнісінько під дубом, попиваючи каву і всоте обмірковуючи наше загальне положення, а долю Дивізії зокрема, коли бачимо, що

дорогою надходить якесь дівча з наплечником. У той час таких подорожніх траплялося дуже багато. Вони вечорами втікали з міст на села від бомб, а вранці знову вертали туди до праці. Між ними були тисячі всяких евакуйованих, утікачів, тих, які шукали свої розгублені родини тощо. Та чого шукало це самотнє молоде дівча між вояками? А коли на наш привіт у німецькій мові ми почули рідне-українське: «Добрий день. То я вас таки знайшла» — здивуванню всіх не було кінця.

При каві дівчина розказала нам, що вже майже рік тягасться з родиною від табору до табору, з-під одних бомб під другі, що вона вирішила за всяку ціну дістатися до нас і разом із нами битися проти большевиків, а не чекати на бомби й знуцання пасивно.

Всі наші вияснення, що це не можливо, що немає такого прецеденсу, що ми не є цілковито самостійною частиною і мусимо рахуватися з німецькими рамовими приписами — її не переконали анітрохи. Нам було прикро дивитися на цю молоденьку, може 17-річну, дрібну будовою, дівчину, сповнену запалу й патріотичного завзяття, знаючи, що всі її мрії, всі «штрацапи» добитися до нас, скінчаться нічим.

Знову пробуємо переконати нашу милу Олю, що ми в даному випадку безраді, що самотня надія — це штаб куреня, де «папа» Губер, дуже людяна особа, може придумати для неї якусь можливість залишитися з нами. Поруч із цим, знаємо, що при штабі куреня, з доктором Сивецьким, є наші медсестри. Базуючись на цьому, пишемо до доктора записку й передаємо під його опіку бойову Олю.

Пізніше до нас дійшли вістки, що маленька Оля залишилася в санітарному звені аж до дня капітуляції. В Річійоне її не було з нашими медсестрами, тож не знаю, що з нею сталося і яка була її дальша доля. Та ці рішучі слова: «Я рішила битися разом із вами проти большевиків», які Оля сказала рішуче й твердо, ми довго згадували після цього. А скільки таких Ольг-героїнь зродила наша страждальна земля?...

»ПІД ТВОЮ МИЛІСТЬ«...

До наймиліших у Зонеґу хвилин треба зарахувати ті вечірні Молебні, які відправляли для нас наші православні отці, прибулі з Холмського Легіону, після прилучення його до Дивізії.

Етату православних духовників не було введено напочатку. Тож і тепер німці не хотіли признати двом православним отцям — П. Дубицькому й Й. Скакальському — ні сану священика, ні ранги хорунжого. Сиділи обидва отці без діла, знеохочені, прибиті морально. Але ми ще у Предінгу ввели до нашого шефа дозвіл на відправу Служби Божої в неділю для цілого коша, щоб цим самим піднести мораль рекрутської маси, бо наш духовник запасного полку о. Д. Ковалюк не мав змоги ані одного разу загостити до нас із духовною розрадою.

А тут не лише Великдень підходить, але й часи стають чимраз тяжчі. Не один хотів би висповідатися, помиритися з Господом у ці непевні й суворі дні. Та досі не було де, не було як. Тож наші отці — П. Дубицький і Й. Скакальський — почали відправляти систематичні Молебні на леваді, що розлягалася зараз поза клунями.

Братство сходилося масово. Одні помолитися, другі гарного співу послухати, треті — від нічого робити. Було багато колишніх скептиків, які може вперше у своєму житті брали участь у Богослуженні без примусу і наганянь. Ніхто не відгадав того, що діялося в їхніх душах...

Та одне є певне, що більшість учасників тих дещо романтичних, але простих і щирих молій серед розкішної весняної панорами, тих слухачів чудових патріотичних проповідей о. Паладія, того мелодійного співу, що плив од наболілих душ до самого Творця, невимовно вдячна нашим отцям. Це були хвилини цілковито відмінні від усього, що нас оточувало, а, одночасно, такі близькі, такі рідні й велично-поривні.

ВЕЛИКДЕНЬ НА ВЕРХІВ'ЯХ

На скелястих верхів'ях стрімких круч, що нависали над Дравою, розташувалося велике словацьке село Обермігер. Власне в ньому нам довелося святкувати наш Великдень, той самий, який попереджував капітуляцію, а для нас означав новий етап нашої Одісеї.

Вся природа замаїлася до цього рокового свята. Неначе обсіпані снігом, біліли сади, страстецьвітом укрилися затишні галявинки на узліссі. Та ця казкова краса не приносила нам ніякої радості. Кінець під знаком запитання висів три-вовжно в повітрі...

Після смерті Гітлера наші німці припишкли зовсім. Крикливого Ромавха мов би й не було серед нас. Розказували, що він пропивав із «камерадами» рештки свого здоров'я і пив усе, що лише давалося пити. Наш новий командир, хорунжий Єле або на адміністрації не розумівся цілковито, або не хотів цікавитися дорученою йому одиницею. Свою працю він обмежував тільки до приймання рапортів у часі ранішніх збірок та підписування військових книжечок.

Вправді, до нас приділено було старшину-українця — хорунжого Федюка, який мав перебрати частину під своє командування, але й він не цікавився нею зовсім. Увесь час просиджував над своєю друкарською машинкою, опрацьовуючи твір про «Історію русів». Із хвилиною перенесення з фронтової частини до нас, для нього війна закінчилася також.

У такій непевній ситуації зродилася думка, що ми мусимо дбати про себе самі. Ми були впевнені, що коли не люди зі штабу генерала Шандрука, то наш підпільний Провід мають якісь конкретні пляни на майбутнє, тобто скажуть, що маємо робити у хвилину важливих вирішень. Та покищо до нас ніякі інструкції в цій справі не дійшли.

Ще в часі перебування на словацьких землях ми знали, що наша дорога в Карпати веде на злуку з УПА. Та коли нашу частину перекинули у південно-східню закутину Австрії, а потім далі на захід, аж під Триєст, — усі ці пляни автоматично стали недійсними. До нас доходили

вістки, що Провід ОУН вислав саме до Триєсту якусь делегацію, яка мала навіязати контакт з альянтами, ми чули, що генерал Шандрук післав своїх відпоручників до американців для тієї самої мети, — але все це були чутки, а інструкцій і далі ніяких.

Виходячи з цього, ми створили в рекрутському коші неофіційне ядро, яке мало подбати про своєчасне й відповідне рішення в рішучу хвилину. Тому, що поведінка наших німців стала зовсім безвідповідальною, а німецький елемент у наших рядах дуже зріс після приділення до нас 250-ти бувших летунів, ми вирішили встановити пильний нагляд за нашими «рамовими» німцями, щоб, у разі потреби, їх унешкідливити й зреалізувати те, чого вимагатиме від нас витворена ситуація. Наше «2-Б» стало власне тим ядром, «Айнзац-Цуг» творив нашу бойову силу з однієї сторони, а уша Букида зі своїми прибічниками-інструкторами був такою силою серед рекрутів. Там була також доволі велика кількість колишніх поліцистів, на яких можна було повністю покладатися.

У такому стані неофіційної бойової готовости застав нас гонець зі штабу полку. Він підтвердив наші відомості про намагання генерала Шандрука навіязати контакт з американцями і схвалив переводжувані нами міроприємства обережності по відношенні до німців. Крім того, він підтвердив наші здогади, що німецькі чинники саботують зарядження генерала Шандрука і як можуть відтягають справу передання Дивізії під командування українських старшин і самого генерала Шандрука, та казав чекати на дальші доручення зі штабу, які мали надійти від полковника Сосідка.

У цьому часі наші сили дуже послабли, бо саме напередодні Великодня ми були змушені відправити до вишкільних куренів останніх 200 рекрутів, а з ними й тих поліційних підстаршин, які досі творили в коші наше ядро.

Колезі Тарнавському пощастило виміняти свою фотографічну камеру за барана, якась увічлива «баворка» нам його спекла, додавши до м'яса картоплі й бурячків, із магазину нам видали подвійну

порцію харчів і рому — й так на над-
дравських верхів'ях, недалеко від Кля-
генфурту, справляли ми наш Великдень.
Помолилися, як знали, заспівали в задумі,
без радости, наше могутнє »Христос
Воскрес«, і на цьому святкуванні закін-
чилося.

Чудовий день, прекрасні запашні дов-
кілля, відсутність близькості фронту, а
разом із ними ота непевність, те вичіку-
вання невідомого — сповняли наші серця

якимись болючими почуттями: ніби жа-
лю до людської несправедливості, ніби
гніву на тих короткозорих політиків, які
віддавали на поталу большевикам поло-
вину Європи. Але з другого боку ми були
все таки горді з того, що ці грізні й не-
певні часи зустрічаємо зі зброєю в ру-
ках, із повними свідомістю й готовістю
вжити її там, де буде в тому потреба —
наша потреба, яку вкаже нам наш здо-
ровий розум, наш національний Провід.

Ю. ФОРИСЬ

БРОДИ

Залізо,
Бронз,
Незломна криця —
Сотні, полки. Вогонь в очах
Горить, іскриться,
Бо знову зброя у руках!
У дулах крісів і гармат,
В гранатах — Смерть.
Чайться тиха, щоб на знак
Зірватися в вогнях,
залізі, в герцъ —
Нестримна, дика . . .

Залізо,
Бронз,
Незломна криця —
Сотні, полки — дивізія одна.
А їх —
як рій,
у сотки тисяч,
у мільйони . . .
Дич — орда!
Вогонь в очах,
Палають лиця.

Це перший бій!
Великий бій!
За Волю бій!
Бо там — уже Столиця!

Залізо,
Бронз,
Незломна криця —
Сотні, полки — дивізія одна.
А їх —
як рій . . .
Зірвалась Смерть — лютує,
злиться,
У крові, злобою п'янка.
Це бій!

Залізо,
Сталь,
Вогонь, як води —
Це пісня слави ще одна —
Лицарський чин —
Це Броди, Броди, Броди!!!

**УКРАЇНЦІ !
ГІДНО ВШАНУЙМО ЦЬОГО РОКУ
ПАМ'ЯТЬ ПОЛЯГЛИХ ГЕРОЇВ
ПІД БРОДАМИ !**

Перші три дні на фронті під Фельдбахом

(СПОМИН УЧАСНИКА)

(Закінчення з попереднього числа)

На якусь мить канонада вщухає, але за хвилину продовжується знову. Стрільна перелітають над нашими головами, пронизливо свищать і вибухають десь поза нами, загороджуючи шлях нашого відступу... Деякі зі стрілен натрапляють у своєму леті на галуззя, а то й у стовбури дерев й експлюдують просто над нами. Рівночасно з цим, відгомін лісу повторює багатократно дикий рев:

— Гурра! Гурра! Гу-у-ррра-а-а!

А в додатку до експлозій стрілен, ворог відкриває по нас вогонь із автоматичної зброї...

Дивлюсь на Дережицького. Він зняв шапку, прилякнув біля стрільця Голояда, перехрестився і в такій позі застиг.

— Ходімо! — кричу йому просто в вухо. Майже блискавичним рухом зриваю з шиї забитого Голояда його розпізнавчу бляшку, впихаю її Дережицькому до кишені й зриваю його на рівні ноги:

— Ходім! — повторюю. — Большевик тут повно, а нас тільки двох!

Ми побігли. Бігли, що було сил... А вслід за нами тріскотіли »фінки«. Крики й »гурракання« залишалися позаду. Раптом дорогу нашу перетяв глибокий рів. Розігнавшись, Дережицький легко перестрибнув на другий бік і побіг далі. А мені — не вдалося... і я опинився на самому дні рову, застрягнувши до пояса між камінюками й коріннями дерев. Пробую видістатися з їхніх тенет і... не маю сил. Чую, що звихнув стиснену десь глибоко ногу, і цей біль прошиває мене до неприємності...

А тим часом безладна стрілянина й »гурракання« кацапні наближаються з кожною хвилиною. Думаю — пропав. Підношу вгору очі й бачу на краю рову Дережицького. Вірний друг. Вернувся!...

— Я застряг! — кричу. — Не можу вилізти!

Не відповідаючи нічого, він злізає до мене. Надлюдськими зусиллями намагається відсунути великі камінюки, але йому це не вдається. »Гурракання« й стрілянина зближаються... Він цілий облитий потом... Задихуючись, видряпується з рову та за хвилину повертається знову й тримає в руках здоровенну ломаку. Підважує нею прокляту камінюку, і мені зненацька стає легше.

— Вилізей! — кричить він до мене.

Хапаючись за коріння дерева, я натужую останки сил, вилізаю з рову і... саме на час. Ломака, якою Деревицький підважував камінюку, тріскає і вона валиться на коріння, що перед хвилиною тримало мене, як у дибах.

Та в ту ж мить, коли ми вилізаємо з рову й стаємо на рівні ноги, з-за дерева несподівано виходить большевик. Він стоїть навпроти нас із готовим до стрілу автоматом-»фінкою« не далі як 10-12 кроків. Стоїть, як закам'янілий. Його обличчя стає жовтим, неначе віск, а очі вдивляються в нас... Це триває секунду чи дві, а потім він здригається, ноги під ним заломлюються й за мить перед нами труп...

До сьогодні не можу збагнути, чому цей ворожий вояк нас не постріляв і чому він так зненацька впав. Чи вбив його котрийсь із нас? Чи може поцілила якась заблукана куля, випущена його »товаришами«? Чи, нарешті, він віддав дух зі самого страху перед противниками, які з'явилися перед ним, неначе з-під землі? Та на роздумування над цим не лишалося часу. Я миттю вхопив автомат, що лежав біля трупа, й обидва ми (я дещо шкутильгаючи) майнули в бік ворога, звідки за нами сипався цілий град куль...

З цією »фінкою«, до якої набоїв ніколи не бракувало, я носився цілий час, доки не довелося її спrezentувати »со-

няшникам» коло Тамсвег-у. Через деякий час ми залишили ворога позаду себе знову. Та тепер перед нами всюди експлодували ворожі гарматні стрільна. Вони загороджували нам шлях дальшого відступу, але ми на це не зважали. Маневруючи, перебігали від дерева до дерева й, здавалося, що небезпека вже минула.

— Не йдім так близько поруч себе, — раптом промовив Дерезицький. — Добре, що обидва ми в порядку. Але що станеться тоді, коли нас поранить, і ми не зможемо один другому допомогти?...

По дорозі натрапляємо на різні перешкоди, але їх оминаємо. Йдемо в напрямі до сонця, яке вже схиляється до заходу, і його проміння місцями продираються крізь галуззя дерев.

Раптом... зловісний свист. Не маючи часу шукати за іншим сховищем, я зупинився і майже прилип до стовбура якогось грубого дерева. Власне в цьому моменті поруч упало стрільно, важко гупнуло, здавалося, під самим деревом, лише з протилежної від мене сторони... Згори посипався цілий град сухих галузок. Майже коло моїх ніг упало зірване вибухом гніздо якоїсь лісової пташини з кількома маленькими яечками. Вони були побиті, і це свідчило про те, що життя, яке в них назрівало, стало зруйноване передчасно...

Обережно виходжу з-за дерева. Майже по сусідству з ним вирита велика яма, з якої ще куриться... А з протилежної сторони від тієї, де я стояв, на стовбурі видно сліди покалічення уламками стрільна. Звисають мертво клапті обдертої кори.

— А де ж Дерезицький?

Помічаю його. Він хвилину стоїть нерухомо, потім робить рух, неначе пробуючи йти далі, а тоді... падає.

Миттю опиняюся біля нього:

— Братчику мій!... Ще трохи й ми були б урятовані! Що з тобою?..

На його раму крізь блюзу показується кров... Відриваю йому рукав і підкладаю на рану бандаж, але ним не можна належно перев'язати. Він надається хіба на перев'язку пальця...

— Друже мій! — каже Дерезицький тихо, наче оправдуючись. — Я вже далі не піду... Не можу...

Він тримається рукою за лівий бік, і я аж тепер бачу, що в нього й тут велика рана. Маю при собі запасну чисту сорочку, якою опоясую рану. В кутиках уст Дерезицького показується кров... Я такий зворушений, що не можу промовити й слова. А десь, у глибині лісу, стрілянина починається знову...

— Ти тільки трошки... подряпаний, — кажу йому, ледве пануючи над своїми почуваннями. Та мені ллються з очей сльози... — Я тебе понесу...

Беру Дерезицького на плечі із важким тягарем поспішаю чимдуж, час від часу зупиняючись для відпочинку. Під час одного з таких відпочинків, чую слова Дерезицького:

— Слухай, дорогий мій друже!... Лиши мене. Не мучся. Але прошу одне — не лишай мене живого. Добий...

— На милість Божу, не говори так, — кричу. — Я тебе не лишу, хоч би й сам мав загинути!

Нарешті виходжу на край лісу. Недалеко фермерська хата й будівлі. Залишаю раненого друга під лісом на траві, а сам біжу до хат. Перед однією з них бачу кількох німецьких вояків — »вермахтівців«, які сидять у м'ягеньких фотелях без сорочок і спокійнісінько опалюються до сонця...

— Чи це перев'язочний пункт? — питаю одного з них.

— Так. А ти хіба поранений?

— Я — ні, але мій брат. Він дуже важко поранений і потребує негайних перев'язок та медичної опіки. Я залишив його під лісом.

— Иди, запитай нашого лейтенанта. Він у хаті.

Входжу до хати й бачу лейтенанта, який лежить вигідно на ліжку й покурює. Біля нього стоїть пляшка, з якої він, слухаючи мого прохання, попиває. Навколо лежать різні медичні приладдя й бандажі.

— Ми, — говорить він нарешті, — не належимо до вашої частини. Наш обов'язок — обслуга наших людей. І за це ми несемо відповідальність.

Його відповідь розлючує мене до крайности.

— А ми що, не «наші»? — кричу на цілий голос. — Якого ж дідька ви тут вилежуєтеся під нашим відтинком?

— «Равс», — верещить до мене німець і зривається на ноги, погрожуючи мені пістолем.

— Добре. Я йду. — промовляю вже спокійно. Але запитаю своїх зверхників, чи такий порядок може існувати.

Лейтенант вибігає за мною аж на двір, і тон його мови цілковито змінюється.

— Слухай, «камерад», — говорить він, мов би намагаючись мене переконати. — ми не маємо потрібних ліків. Усі наші запаси вичерпалися, а нові немає звідки дістати. Ви не перші зі своїм раненим братом. Тут я маю кілька десятків поранених.

Лише тепер зауважую на подвір'ї запряжені кінсьми вози, а на них поранених дивізійників. Деякі лежать у тіні дерев, на траві...

— Бачиш, — продовжує лейтенант, — скільки їх тут є? Мені не вистачить перев'язочного матеріалу навіть для десяти з них. А я не можу робити перев'язки одним й ігнорувати других.

Не слухаю його. Підбігши до возів запитую різко:

— Де є дивізійний шпиталь?

— Яких 4-5 кілометрів звідси, — відповідає один із фірманів.

— То якої ж чортової матері ви тут стовбичите? Забирайте вози, відвезіть поранених і зараз же вертайтеся назад! Зрозуміли?..

Одному з легко поранених, який не тільки зробив сам собі перев'язку, а ще й допомагав іншим, наказую голосно тримати фірманів на оці. Якщо котрийсь із них робитиме не те, що треба для безпечної доставки поранених вояків на місце, нехай не вагається вбити його, як пса.

Лишивши один із возів, їду ним на узлісся, до Дерезицького. Він дивиться на мене з величезною вдячністю, але вже не говорить нічого. Тут зустрічаю

вже наших хлопців, які несуть інших поранених. Між ними був стр. М. В-ук і В. К-н, який пізніше в таборах полонених в Італії редагував «Осу». По хвилинці валка нещасних від'їжджає до Штрадену, де мала знаходитися наша дивізійна лічниця.

* * *

Недобитки 30-го полку стягаються на узлісся. Прибуває автомашина з полковим командиром. Звідкілясь беруться кілька вояків із десятником військової поліції. Рапортую їм про відмову «вермахтівського» перев'язочного пункту надати першу допомогу нашим пораненим. Не знаю, що з ними сталося. Чи вони й далі вилежувалися й вигрівалися на сонці? І чи їхній лейтенант продовжував качатися бездільно в перинах і попивати «шнапс»? Я сумніваюся.

Переформувались, ми під охороною нічної темряви простуємо знову в ліс, туди, де знаходиться ворог.

* * *

Через кілька днів фронт стабілізується. Тут і там робляться спроби викинути противника з його становищ, але вони не мають успіху. Намагання нашої сторони натрапляли на дуже сконцентрований вогонь большевиків, які, здавалося, мали невичерпні засоби зброї й амуніції, а ворожі спроби розбивалися об залізну поставу нашого вояцтва, тих дивізійників, які боролися, наче леви. Наша Дивізія вдержала цей відтинок фронту аж до капітуляції.

*) Вістун Михайло Дерезицький, родом із Бучаччини, колишній десятник. Цю рангу було знято з нього дисциплінарним порядком за те, що одного разу кілька вояків із його групи вернулися до касарень із півгодинним опізненням, а він відмовився назвати їхні прізвища. Учасник боїв під Бродами, безстрашний в обличчі небезпеки, Дерезицький був улюбленцем стрільців та командиром обслуги одного з моїх «верферів».

Тяжко поранений у лівий бік уламком артилерійського стрільна. В дні 4.4. 1945-го року, помер на другий день у дивізійному шпиталі.

Від Редакції журналу «Сурмача».

Як загально відомо, найважчих втрат уже в перших днях боїв під Бродами зазнав 30-ий полк. Він не мав вояцького щастя і під

К И Т А Й

РОЛЯ І ЗНАЧЕННЯ КИТАЮ В СУЧАСНІЙ СВІТОВІЙ КОНСТЕЛЯЦІЇ (Продовження)

ЯКУ Ж РОЛЮ ВІДІГРАВ СССР У ЧАС ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ В КИТАЮ?

На конференції в Москві 1945 р. вирішено, щоб чимскорше об'єднати нац.-демократичний Китай та покінчити з громадянською війною. Ще до капітуляції Японії війна між КМТ і комуністами сильно розгорілася. В 1945 р. було в Китаю коло 3 млн. комуністів. В 1948 р., кит. комуністи при допомозі СССР опанували Манджурію і велику частину півн. Китаю. 14. 1. 1949 р. провідник комуністів Мао Тсе-тун поставив Чан Кай-ші 8 пунктів мирового договору, в яких він вимагав: 1) уневажнення «зрадницьких» договорів з імперіялістичними державами (Англією, ЗДА), 2) знесення конституції, 3) покарання воєнних злочинців, 4) усунення «реакціонерів», 5) переведення земельної реформи, 6) стягнення «бюрократичного» капіталу, 7) покликання одного загально-китайського уряду, вільного від «реакціонерів», і 8) запровадження європейського календаря.

21. 1. 1949 р. уступив Чан Кай-ші, і президентом став ген. Лі Тсунг Єн, який погодився на пропозиції Мао Тсе-туна й започаткував переговори з комуністами в Пекіні. Тимчасом комуністи проголосили Китайську Народну Республіку (Чжунхуа Женьмінь Чунхего) 1. 10. 1949 року, яку вже 2. 10. 1949 р. визнав СССР,

Фельдбахом, в Австрії, як про це свідчить друкований вище спогад нашого співпрацівника старшого дес. В. Т-іва.

Маємо щирю надію, що й інші учасники тих боїв напишуть свої спомини про дні, що лишилися далеко позаду нас, і цим самим спричиняться до збагачення джерельних матеріалів, якими в майбутньому користуватимуться наші військові історики для належного на-світлення участі українських вояків на фронтах II-ої світової війни.

14. 2. 1950 р. уряд СССР підписав з КНР договір про дружбу, союз і взаємодопомогу. Очевидно за такої ситуації переговори між Лі Тсунг Єном і Мао Тсе-туном вже були безуспішні.

До кінця вересня 1949 р. в комуністичних руках було $\frac{2}{3}$ Китаю з $\frac{3}{4}$ населення. Операціями народньо-визвольної армії (НВА) керував Чжу де. Займаючи територію комуністи негайно переводили земельну реформу, ліквідували феодальну систему, й тим здобували симпатію в широких народніх масах. Крім того вони сейчас запроваджували загальне народне навчання та інші реформи.

Коли приглянутися ближче політиці СССР на Далекому Сході, бачимо, що мимо великих устроєвих і ідеологічних різниць, які повинні в основному ділити кол. царську Росію від сучасної, советської, методи поступовання Росії супроти народів і східноазійських держав, та європейських потуг і Америки, політично заангажованих на Дал. Сході, виявляються, на здивування, однаковими. Колись (1855 р.) царський представник на Дал. Сході Муравев так говорив до кит. послів: «... Не вірте панове, що Росія є лакома на поширення своїх границь. Такий плян не лежить в наших замірах. Все чого тільки Росія бажає, є тільки забезпечення її кордонів». Подібна фраза була повторювана в Ялті советськими дипломатами до представників Китаю і Кореї, як теж і до представників Англії та ЗДА.

Долю Азії визначають 4 великі азійські народи: Росія на півночі, Індія на півдні, Китай і Японія на Сході. З них Росія є найслабшою щодо населення в Азії, але зате мілітарно вона найсильніша. Тому простір СССР в східній Азії можна назвати центрально-азійською порожнечою. Не будемо застановлятися над царською експансією в Азії, зате при-

святимо дещо уваги перфідній політичній грі СССР у відношенні до Китаю. Вибух революції в Росії 1917 р. в Китаю був привітаний Сунь Ят-сеном (голова Т-ва відродження Китаю), як початок нової ери для світу і Китаю. Сунь виступив разом з кит. революціонерами проти монархії. Большевицька революція видала на якийсь час Росію з активної політичної дії на Дал. Сході. Там залишилася Японія, як домінуюча сила, а Китай боронили ЗДА.

В 1915 р. Японія висунула свої домагання у 21 точках, що їх прийняття практично означало б протекторат над Китаєм. ЗДА сейчас рішилися інтерв'ювати, а Росія, яка потребувала тоді допомоги від Японії у воєнних матеріалах, підписала з нею умову, гарантуючи її задержання давних привілеїв. Опісля, коли альянтські сили на чолі з Японією обняли на якийсь час сх. Сибір по Байкал, а в Китаю зросли революційні рухи і ЗДА врятували Китай з катастрофи, СССР свідомо намагався використати розходження між Японією і ЗДА для своїх цілей. Коли ЗДА зажадали забрання японських військ з сх. Сибіру, СССР визнав незалежність «Республіки Далекого Сходу» з столицею в Чіті. Ця «республіка» приступила до переговорів з Японією під примусом ЗДА. В 1922 р., Японія віддала тій республіці зайняті зайняті простори разом із Владивостоком, і тоді «уряд» тієї ж республіки проголосив добровільне прилучення до СССР. Був це своєрідний зразок сучасних держав-сателітів СССР. Тоді Ленін писав: «Нашою політикою є робити вжиток із розбіжностей інтересів між різними імперіалістичними потугами, щоб утруднити між ними порозуміння... Доки не досягнемо панування над цілим світом, доки будемо слабші економічно і військово, мусимо держатися такої засади... Америка і Японія є на передодні війни між собою... Японія загорнула майже цілий Китай... Американські імперіалісти говорять: «Ми попираємо республіку, є за демократією, але чому Японія має красти нам з-перед носа більше, ніж їй може належатися».

В короткому часі СССР приступив до «великої гри» в Китаю. Ще перед смертю Леніна і Сунь Ят-сена, помімо запевнень пошанування китайських прав, сов. війська окупували зовн. Монголію і прокламували «незалежну» монгольську республіку. Китай визнав її в 1924 р. Китайський Куомінтанг, як революційну партію нового Китаю СССР довгий час підтримував, а делегат Бородин, навіть став дорадником кит. уряду в Кантоні і організатором кит. армії на сов. зразок. Коли під час антибританської демонстрації в 1925 р. в Шангаю було кілька забитих і ранених китайців, це використали кит. комуністи для підбурення мас проти Англії. Сталін негайно підтримав антибританську політику в Китаю. Він уважав, що конфлікту з Японією треба за всяку ціну уникати, бо, на його думку, інтереси японські і советські є рівнозначні. В 1927 р. Чан Кай-ші перевів чистку в старшинському корпусі й усунув комуністів, тоді Бородин виїхав назад до Москви і дійшло до великої поразки комуністів і це започаткувало напруження між КМТ і СССР. Опісля постав конфлікт за східно-китайську залізницю, який і допровадив у 1929 р. до короткотривалої советсько-китайської війни в Манджурії. Війна закінчилася в користь СССР, але, коли японська армія ввійшла до Манджурії, СССР уникав сутичок і завчасу забрав свої війська з Манджурії. Коли ж Японія в 1932 р. ще більше заангажувалася в Китаю, СССР почав прибирати щораз гострішу поставу, не допроваджуючи при тому до зірвання дипломатичних зв'язків. В 1935-1939 роках СССР находився майже в напіввоєнному стані з Японією. Прийшло було навіть до пограничних боїв між советськими і японськими військами на пограниччі Кореї (Ченгкуфенг), опісля, 28-29. 8. 1939 р. до зудару на кордоні Манджурії і Монголії під Номоган, де японці втратили 18 000 вбитими і раненими. В тому саме часі був підписаний договір Ріббентроп-Молотов, а Японія була зв'язана пактом з Німеччиною (Антикомінтернівський пакт з жовтня 1936 р.), отже вже під німецькими впливами дійшло 15. 9. 1939 року до советсько-японського порозуміння.

ня, яке поправило і встabilізувало між цими державами взаємовідносини на довший час.

З Чан Кай-ші Сов. Союз провадив продовж довгого часу фальшиву політичну гру, бо Москва вдержувала стан війни без війни й миру. Після зірвання з комунізмом Чан Кай-ші був визнаний за ворога комунізму ч. 1, але комунізм в тому часі в Китаю був ще за слабкий щоб стати реальною силою. Тому, коли Японія заатакувала Китай і окупувала Манджурію, СССР сейчас наблизився до Чан Кай-ші. Але були три головні справи, які могли стати причиною зудару між СССР і Китаєм, а саме: зовнішня Монголія, Танну Тува й Сінкіянґ. Зовнішня Монголія нараховувала тоді коло 1 млн. населення, Танну Тува — коло 95 000, а Кінкіянґ — до 6 млн. Формально вони належали до Китаю, і не зважаючи на це, що Танну Тува і Зовнішня Монголія проголосилися республіками і були визнані Москвою, одначе СССР окремими договорами признав зверхництво Китаю над ними. Фактично ті дві країни стали колоніями СССР, не зважаючи на це, що договір між СССР і Китаєм з 1924 р., яким признано зверхність Китаю не був уневажнений.

До найбільше майстерних потягнень СССР на Дал. Сході, треба визнати пакт між Сталіном і Матсуокою, підписаний в квітні 1941 р., себто на передодні німецько-советської війни. Тим пактом Москва забезпечила себе у війні проти Німеччини, він неутралізував СССР на випадок війни між Японією і ЗДА, і забезпечував Японію у війні з ЗДА. Після підписання цього пакту Японія рішилася на експансію в напрямку Індокитаю, плянуючи захопити теж Індонезію і Австралію. Очевидно, Сталін згори передбачував, що запланована японцями кампанія закінчиться для них катастрофою, і в цей спосіб буде усунений грізний противник для СССР на Дал. Сході. Рівночасно цим пактом Москва вбила клина між Німеччиною і Японією, бо він дефінітивно розділив політику цих держав. СССР запевнив собі згоду Японії на свободний транспорт військових матеріалів з ЗДА через Владивосток, що фактично

виносило $\frac{1}{3}$ з цілого тоннажу заосмотрення СССР Америкою, та врешті цей пакт дав Москві великі можливості, особливо в кінці війни, коли ЗДА і Англія домагалися, щоб СССР виступив війною проти Японії. Отже таким чином вже в 1941 р. Сталін постарався забезпечити для СССР відповідні передумови, які він висунув опісля в Тегерані, Ялті і Потсдамі.

У війні на Пацифіку СССР зберігав неутралітет, не зважаючи на це, що ЗДА старалися його втягнути у війну. СССР не погодився також відступити Америці літунської бази на сов. території над Пацифіком. Коли ж дійшло до конференцій в Тегерані, в Ялті і Потсдамі, виявилося, що ЗДА помилково оцінили здібність спротиву японської імперії. В Ялті Сталін висунув три домагання: 1) Статус кво в Монголії, 2) давні права Росії з перед 1904 р. на Дал. Сході, які мали бути повернені для СССР, 3) Курильські острови повинні вернути до СССР. Перші дві вимоги могли бути сповнені коштом Китаю, і про це знали китайці, які не були присутні на конференції. Зараз після Ялти, на запрошення Сталіна, до Москви прибув китайський прем'єр Со-онг, і під час конференцій від 1. 7. до 13. 7. 1945 р. його запевнено, що СССР є найбільше приязно наставлений супроти Китаю. Що більше Москва заключила «пакт приязні і миру», який був підписаний 14. 8. 1945 р.

На увагу заслуговує також факт, що Москва в часі війни і навіть кілька місяців після її закінчення немов би ігнорувала існування комуністичного уряду на чолі з Мао Тсе-туном у Китаю. Американців вона запевнювала, що в Китаю є «аграрний рух», бо в півн. провінціях немає промислу, отже не може бути робітничого руху. В це очевидно американці повірили, не зважаючи на те, що впродовж 4-ох років (1941-1945) кит. комунізм поширив значно своє володіння в Китаю і вже контролював не 1,5 млн., але 95 млн. населення. Москва постаралася, що до Шанкінґу прибув Мао Тсе-

тун і Чан Кай-ші, і там був підписаний спільний договір взаємопорозуміння.

Після капітуляції Японії аж до 1948 р., Сов. Союз, замість того, щоб після 3-ох місяців, згідно з умовою з Чан Кай-ші залишити Манджурію, продовжив побут своїх військ ще на 3 місяці. Китайські гарнізони в тому часі були допущені тільки до деяких міст, а зате «цивільних» комуністів допущено у великих масах до Манджурії, і по деякому часі під прикриттям «спонтанного» відруху «народу», комуністи опанували великі запаси воєнного виряду, що його залишили японці, головню в Дайрені. В такий спосіб кількість комуністів у Манджурії блискавично піднеслася з 200 000 в 1946 році, до 600 000 в 1947 р. До кінця 1947 р. комуністи захопили не тільки всю Манджурію, але також значну частину півн. Китаю, а Корею поділено на дві частини, при чому північну Корею Москва передала прихильному «народньому» урядові.

Тимчасом американська політика все ще дальше була наставлена в повному довір'ї до Москви. 15. 12. 1945 р. до Москви прибув мін. закордонних справ ЗДА Бирнес, і в справах Китаю він займав уступчиве становище. 20. 12. 1945 р. прибув до Китаю амбасадор ЗДА при уряді Чан Кай-ші, Маршал. Його одинокою місією було завдання, щоб допустити до уряду Чан Кай-ші комуністів, а коли це йому не вдалося, він виїхав з Китаю 29. 1. 1947 р.

Отже з причини уступок ЗДА в користь Сов. Союзу, позиції СССР на Дал. Сході дуже сильно скріпилися економічно, політично і стратегічно. Опісля Мао Тсе-тун опанував цілий Китай, і здавалося, що він буде вірним Москві, а СССР і ЗДА будуть головними партнерами в боротьбі за опанування Дал. Сходу, при співучасті Китаю і Японії. Сьогодні ситуація змінилася, бо Мао Тсе-тун висунувши претенсії до китайських територій, присвоєних царським урядом іще в 19-му стол., одночасно кинув гасло «Азія для азійців». Отже сучасний комуністичний Китай, який має усі позначки новітнього китайського імперіялізму, пока що на політичній арені виступив проти московського імперіялізму в Азії. Є це нове явище в міжнародній політиці, яке вплинуло й на настанову американської політики. ЗДА рішилися за всяку ціну підтримувати СССР, оправдуючи таку свою політичну настанову загрозою жовтої раси. ЗДА і дальше недоцінюють комуністичної загрози для світу, що її головним носієм була і ним залишається далі імперіялістична Москва. Спільно з Сов. Союзом американці рішені боронити своїх інтересів перед евентуальною загрозою з сторони Китаю. При тому ЗДА є проти розчленування найбільшої тюрми народів СССР на національні самостійні держави, нехтуючи тим самим і боротьбу неросійських народів, та їх бажання визволитися з-під московського ярма.

(Далі буде)

**УКРАЇНЦІ, КОЛ. ВОЯКИ!
СТАВАЙТЕ ЧЛЕНАМИ ОБВУ
НАЙБІЛЬШОЇ УКРАЇНСЬКОЇ
КОМБАТАНТСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В ЕВРОПІ !**

У майбутній війні може бути вжита ніким досі непередбачена зброя

Майже 20 років тому на великі японські міста Гірошіму і Нагасакі були скинуті атомні бомби. Ця ніким непередбачена до того часу зброя відзначилася такою руйнівською силою, а разом із тим стала настільки вирішним чинником у війні, що ціла історія людства перед тим не знала й не бачила нічого подібного.

Відтоді минуло багато часу. У висліді безконечних експериментальних випробувань, ця зброя дійшла до неймовірного розвитку. Мимо жажливої нищівної сили перших атомних бомб, — вони, в порівнянні зі сучасною термоядерною зброєю, здаються невинною іграшкою.

Носіями цієї зброї можуть бути статичні, міжконтинентальні й далекосяжні ракети, летунство й розпорошена по морях і океанах підводна флота та, навіть, орбітуючі нашу планету сателіти. І тому, власне, немає чого дивуватися, що для воєнних теоретиків було просто неможливістю визначувати ті чи інші форми майбутньої війни, без врахування цієї термоядерної зброї як її *головного фактора*.

Та сьогодні теорії про вжиття так званої «тактичної термоядерної зброї» видаються нереальними і, навіть, смішними. Бо як можна було тішити себе ілюзіями, що, мовляв, у майбутній війні оперуватимуть невеликі, але зате рухливі, з'єднання, які тут чи там вистрілять собі якусь мленьку бомбу силою не більше кількох кілотонів, коли сьогодні в термоядерних арсеналах є навіть *стомегатонні* бомби? Мало того. Як атакуючою, так і тією стороною, яка погрожує атакуючій масивною відплатою, є нагромаджено стільки цієї зброї, що на випадок тотальної термоядерної війни в ній не буде ані переможців, ні переможених. Її результатом буде знищення людства, його тисячолітніх культурних надбань і жажлива радіоактивна руйнація всієї землі.

Реалізація цієї (насправді теоретичної!) ситуації довела, як знаємо, до спонтанного, з обидвох сторін виявленого бажання припинити далішні термоядерні випробування у воді, на землі і в атмосфері, що й задокументоване минулого року підписом спеціального договору в Москві.

Це, очевидно, не означає, що будь-яка з двох головних потуг світу — ЗДА чи ССРСР — відмовила собі права вжити термоядерну зброю у власній обороні й у безвихідній ситуації. І цей стан — т. зв. *балайс термоядерного терору* — або виключає безпосередній збройний конфлікт поміж ЗДА і Советським союзом, або відсуває його у сферу малої правдоподібності.

Сучасні обсерватори, розгублені таким станом речей, поділилися на кілька груп. І коли одні твердять, що між ЗДА і ССРСР не буде ніякого конфлікту взагалі (скоріше дійде до удару всередині комуністичного табору — «жовта загроза»), інші переходять у другу скрайність, кажучи, що боротьба за впливи на решту людства таки доведе до неминучого удару між цими титанами. Проте, вони не вірять у твердження «фаталістів», що наслідки термоядерної війни будуть такі катастрофальні, як їх «малюють». Є ще й третій погляд, прихильники якого передбачають гострий спротив публічної opinio по обидвох боках залізної завіси. Його результатом виявиться те, що термоядерна зброя буде засуджена людством як негуманна, негідна цивілізованих народів зброя. Та її не вживатимуть не зі страху перед відплатною атакою, а попросту тому, що в цьому не буде потреби. З'явиться нова зброя, ефективніша тим, що атака нею не буде фатальною, що її дія призначатиметься тільки до певних противників і не матиме ніяких наслідків на грядучі покоління. Це

буде, можливо, зовсім нова, ніким досі непередбачена зброя.

Ми далекі від того, щоб твердити так або інакше. Гадаємо, що ніхто не в силі докладно передбачити те, якою буде майбутня війна, і якими методами вона вестиметься. Можемо сказати лише одне: живемо в часах неймовірного розвитку й техніки. За останнє півстоліття людство здобуло більше всіляких винаходів із різних ділянок техніки, ніж воно їх мало за весь час своєї історії. Тому те, що вчора здавалося фантазією, завтра може стати дійсністю, і тому кожний із вищенаведених поглядів є правдоподібний. Та останній із них найцікавіший, бо передбачає нову зброю. Яку? В яких галузях науки, знання чи техніки? І на яких факторах, явищах та спостереженнях можна опирати такі твердження?

ХЕМІЧНА ЗБРОЯ — ОТРУЙНІ ГАЗИ

Передбачення, що отруйні газы можуть стати «новою» зброєю у майбутній війні, опираються на досить багатомовних факторах:

а). Майже в усіх арміях світу посилюється обов'язковий вишкіл вояцтва у протигазовій обороні. А це значить, що всі сподіваються газової атаки й до неї готуються.

б). Зовсім недавно в світовій пресі з'явилися репортажі про винахід у ЗДА нового газу¹). Поражені цим газом особи були в такому психологічному стані, що боялися власної тіні, а, в загальному, їхня поведінка була «нерациональна». Газ не є отруйний, і поражена ним людина буде в такому «стані» лише 4 доби. Однак, найцікавішим є те, що «поражені» не усвідомлюють цього факту, ані не розуміють того, що їхня поведінка в чому-небудь не має раціональності.

Існують і інші подібні газы, у висліді пораження якими людина почуває себе негідно й або спить, або стає фізично безсилою. Заатаковане такими газами місто, заснувши на кілька днів, створило б для атакуючих можливість опану-

вати його без ніяких втрат у людях, а війна стала б правдивою іграшкою²).

в). Не можна бути могутньою хемічною потугою без наявності сильної хемічної промисловости. І хоч вістки з ССРСР про цю ділянку скупі, гарячкові заклики Хрущова і поспіх у розбудові хемічних заводів є дуже багатомовні. Їх наявність уможливить продукцію хемікалій для воєнних потреб, хоч великі індустриальні центри, виробляючи воєнні газы, існують уже віддавна. Вони розкинені по всьому ССРСР, але найважливіші з них є в Кара-Кумській пустелі, в Ожинці (на середній Волзі), в Бандюжках (над рікою Камою), в Чапаєвську (біля Куйбишева), в Бережниках, Караганді, Хібіногорську тощо³).

г). У советській армії є спеціалізовані хемічні з'єднання, які творять батальйони і бригади⁴). Старшини цих з'єднань вишколюються в Ленінграді (хемічний відділ високої артилерійської школи), в Калініну (середня хемічна школа), та в Москві (тут існують висока хемічно-воєнна школа та академія протихемічної оборони⁵).

г). Крім збройних сил, советські чинники вишколюють у протигазовій обороні (і цей факт помітно турбує західних спостерігачів) також і цивільне населення⁶).

²) Maj. Joseph Burns Kelly. "Gas Warfare in International Law", *Military Review*, U.S. Vol. XLI, March 1961, p. 30.

³) V. Pozdniakow. "The Chemical Arm", *The Soviet Army*, London, 1957, p. 384.

⁴) Про цей факт яскраво свідчить, напр., опис тактичних вправ хемічних відділів советської армії, в статті подполк. В. Нестерова: «Соревнуются химики», *Военный Вестник*, Орган Министрства Оборони ССРСР, Москва, № 10, 1962, стор. 53.

⁵) Там же, стор. 53.

⁶) Col. G. B. Lundberg. "Dial Your Chemical Weapon", *Military Review*, U.S. Vol. XLII, May 1962, p. 83.

¹) "U.S. Steps Up Gas Research", *Daily Telegraph*, 30. 7. 1962.

ОТРУЙНІ ГАЗИ В МИНУЛОМУ

Примінення отруйних газів не почалося в 1915 році. В боротьбі одних проти других як оборонцями, так і атакуючою стороною уживано різні форми газів уже від найдавніших часів. Ще в Пелспонезькій війні (428 р. до нар. Христа) спартанці змочували шматки дерева спочатку в смолі, потім у сірці, а тоді розпалювали з них великий вогонь перед брамами укріплених твердинь. Душливо-отруйний дим не дозволяв оборонцям наблизитися і цей вогонь погасити. Та в даному випадку вогонь (не газ!) мав призначення зробити шкоду.

Завдяки щасливому застосуванню газів у 1456 році був урятований перед турецькою навалою Београд. Певний альхемік придумав спеціальну, неозначену ближче, рідину, в якій змочували маси старого лахміття, висувували їх, а потім підпалювали й викидали за вали укріпленого міста. Отруйні дими з цих палаючих шмат збирали таке жахливе жниво серед лав атакуючих турецьких військ, що християнські командири видали наказ, суворо забороняючий поновне вжиття цієї зброї. Її застосовували тільки проти поганців і лише в крайне безвихідній ситуації.

Певний, досі незнаний докладно газ уживали також і британці в південно-африканській кампанії наприкінці минулого століття.

Найширше примінення газів мало місце в часі першої світової війни. Сильний наступ німецьких військ був здержаний у вересні 1914 р. й у висліді цього почалася затяжна, майже безвихідна окопна війна. Всякі зусилля німців прорвати фронт завдавали їм величезних утрат, бо кулсметний вогонь успішно загороджував атакуючим доступ до позицій противника, і навіть їхня безперервна канонада, ведена всіма видами конвенційної зброї, не могла проломити захованих у землі ворожих становищ. Це була одна з причин. А другою стало те, що вже на протязі кількох років у Німеччині розвивалася велика, перша й одинока в цілому світі хемічна індустрія. І коли німецький генеральний штаб, шукаючи нових метод ведення війни, по-

трапив у труднощі, немає дива, що він звернувся за допомогою до хеміків...

22-го квітня 1915 року, недалеко від бельгійського містечка Іпер, над німецькими шанцями несподівано з'явилася густа жовта хмара, яка, маючи понад 2 милі довжини й 30 метрів висоти, неначе вал, почала котитися в напрямі французьких позицій. Там зчинилася вслнчезна паніка, що перетворилася в безладну втечу війська. Згнуло близько 5.000 французьких вояків, а у фронтовій лінії виникла прірва довжиною понад 4 милі, яка відкрила німецьким арміям шлях до важливих морських портів.

Завдяки тому, що німецьке командування вагалося використати створену ситуацію, прогалину поволі обсадили британські війська. Два дні пізніше німці з великим успіхом повторили газову атаку і проти них, але на цей раз альянти були дуже поспішно (і саме на час!) забезпечені імпровізованими протигазовими масками.

Тиждень пізніше, 1-го травня 1915 року, наступила третя з черги велика газова атака. Та коли німці вирішили піти в наступ, услід за газовою хмарию, британці відкинули їх, завдавши їм поважних утрат.

Першими з альянтів, які заатакували газами німців, були французи. Але їхні »відплатні« газові атаки в червні й серпні 1915 року не відзначалися інтенсивністю і, крім піднесення моралі серед власних рядів, ніякого іншого ефекту не викликали. Щойно 25-го вересня того ж року відбулася масивна відплатна атака британців, яка була несподіваною та широкозакроеною й тому мала успіх.

Можна писати багато більше і про інші газові атаки, які переводилися обидвома сторонами майже до кінця війни, та гадаємо, що найкращою ілюстрацією послужить нам загальне зіставлення. В загальному, по обидвох сторонах західного фронту, було 17.170 вояків, які належали до хемічних відділів, але у висліді їхніх зусиль різnorodні отруйні гази звели з бойової лінії 1.250.000 вояків.

Проте, як це не дивно, смертних випадків було дуже мало, а досвід амери-

канської армії засвідчує цей факт найкраще. В дні 25-го лютого 1918-го року американці потрапили під газову атаку перший раз. А вже під кінець жовтня того ж року на кожних 100 поранень американських вояків лише 27 спричиняли отруйні гази. Та й із цього числа тільки 2,5% мали фатальні наслідки, в той час коли 28% були фатальними через поранення іншою (конвенційною) зброєю. Ці факти мусять бути промовисті в окресленні того, якою є газова зброя — гуманною чи негуманною.

ЧОМУ НЕ ВЖИТО ГАЗИ В ОСТАННІЙ ВІЙНІ?

Не зважаючи на ці, загально відомі, дані, газова зброя була засуджена як «негуманна» й, у висліді різних міжнародних конференцій, у 1925 році дійшло до підпису Женевського протоколу, який забороняв ужиття цієї зброї на майбутнє. Однак, помимо цього, як великі, так і малі держави, цілий час гарячково готувалися саме до такої війни.

Виготовлялися протигазові маски не тільки для людей, але й для звірів, нагромаджувалися великі запаси газу, випробовувалися різні, чимраз кращі препарати, розпилювачі, артилерійські стрільна і летунські бомби, які мали стати носіями цієї зброї. Її планували вжити не лише проти військ противника в безпосередніх фронтових атаках, а й проти цивільного населення великих міст. Про подібного роду пляни висловлювалися не тільки самі військовики. Вінстон Черчил, тодішній прем'єр-міністр британського уряду, сказав: «Газова війна може вибухнути в кожній хвилині. Коли ж вибухне, ми сподіваємося, що вона буде страшних розмірів».

Найбільшим ворогом ужиття газів був президент ЗДА Рузвелт, який називав їх нелюдською і негідною цивілізованого народу зброєю та довгий час твердив, що ЗДА її ніколи не вживатимуть. Та під час війни він був змушений змінити свою думку й загрозити, що коли проти ЗДА хтось посміє застосувати отруйні гази, відплата такою ж самою зброєю

буде нищівна. А це означало, що, поруч з іншими державами, і ЗДА привели себе в стан постійної готовності.

Існує багато причин, чому, поминувши все, гази не були вжиті в останній світовій війні. Згадаємо лише про ті, які, на нашу думку, є найважливіші:

1). Німці не вживали газів проти своїх ворогів з тактичних причин, бо, поперше, це гальмувало б непотрібно «блискавичну» форму наступу їхніх військ, а, подруге, в другій фазі війни, коли ці війська відступали на всіх фронтах, німецьке командування боялося відплатних акцій. Німці втратили перевагу в летунстві й тому великі німецькі міста стали відкритими та майже безборонними.

2). Страх перед відплатною акцією здержував усіх. У більшості випадків така акція може вестися всякими видами зброї, і можна мати певність, що ворог застосує таку ж саму зброю у найкорисніших для себе обставинах.

3). В. Британія вважала таку форму війни невідгідною. Надії на порівняно невеликі тактичні успіхи не оправдували великих коштів і клопотів із продукцією газової зброї.

4). Згідно з версією відповідальних чинників ЗДА, гострий спротив американської публічної opinio частинно був причиною того, чому не здійснено плановану в 1945 році газову атаку проти Японії.

Та в майбутній війні різні типи хемічної зброї, з отруйними газами включно, таки можуть бути вжиті. Ця зброя, що, правда, не є «новою» зброєю, але, беручи під увагу той факт, що сьогодні є понад півсотні різних відомих і нових газів, ефект дії яких починається наглою смертю і закінчується лише фізичним ослабленням людини на певний час, можна з певністю сказати, що газами буде заатаковане цивільне населення.

БАКТЕРІОЛОГІЧНА ЗБРОЯ

Виріб вина і пива є відомий людині від найдавніших часів. Це саме стосується виготовлення сиру, квашення капусти й огірків тощо. Дотичні рецепти й приписи передавалися з роду в рід, однак ніхто

не здогадувався звідки й із чого постає процес киснення, без якого виріб усіх цих речей був би неможливий. Щойно Пастер відкрив, що, наприклад, виріб вина — це тільки використання бактерій, які спричиняють ферментації цукру в овочах. У висліді ферментації створюється алкоголь, а є такі бактерії, які можуть перемінити алкоголь в оцет і т. д.

Техніка винаходів Пастера стала основою харчової промисловости, а її вважали хемічною ділянкою. І лише недавній винахід пеніциліни поставив твердий фундамент під початки нової науки й цілковито нової індустрії, яка, крім бактерій чи мікробів, примушує до індустріальної праці також і т. зв. мікроорганізми. Вони продукують різні нові хемікалії, синтетична будова яких часто є дуже складна й скомплікована.

На цьому місці мусимо згадати про певний рід мікроорганізмів, бо це має важливе відношення до нашої теми. Це такі організми, які створюють гнилизну, стухлість, плісняву, зіпсуття, спорохнявілість тощо. І хоч згадка про них і те, що вони творять, не дуже приємна, — тільки недавно відкрито, що такі живучі організми не є паразитами, бо ані звірята, ані люди без них жити не могли б. Слід сказати, що вони живуть у кожного з нас, у шлунку, де сприяють певному процесові, деталі якого ще не є докладно вивчені. Завдяки так званій ланцюговій реакції, ці організми проломлюють целюльозні заборони рослинних залоз⁷⁾, іншими словами, саме вони, ці мікроорганізми, допомагають нам перетравлювати їжу.

Рівночасно з цим, є загальновідомий факт, що бактерії завжди були найбільшими ворогами людини, як причинники різних пошесних і смертельних недуг. Тому власне в згаданій ділянці робляться безперервні досліді над створенням нової зброї, про що свідчать такі фактори:

а). Під час корейської кампанії речники комуністичної пропаганди твердили, що американські війська вживають

»бактеріологічну зброю« проти китайських »добровільців«⁸⁾. Це був потрясачий закид і чинники ЗДА рішуче вимагали безстороннього слідства в цій справі представниками неутральних країн, бо на це ніякого доказового матеріалу не було. Термін »бактеріологічна зброя« ужитий був, мабуть, перший раз, а якщо й ні, то це було вперше, що "Germ Warfare" (»бактеріологічна війна«) дістала такий розголос. І якщо західні експерти до того часу не здогадалися шукати нову зброю власне в цій бактеріологічній ділянці, то такий »закид« із певністю дав поштовх якраз у потрібному напрямі.

б). В дні 2-го серпня 1962 року від випадкового контакту зі спеціально вирощуваними бактеріями загинув британський науковець, мікробіолог Гордон А. Бейкон із місцевости Портон, Вільтшир⁹⁾.

Цим фактом зацікавилася майже вся британська, а за нею і світова преса, друкуючи різного роду сенсаційні звідомлення й репортажі. Вони виявляли, що в Портоні діє таємна бактеріологічна станція. Захована від людського ока, ця станція знаходиться в глухій провінції, є цілковито недоступна, бо оточена звідусіль залізним парканом й охоронювана псами. В лабораторіях станції працюють спеціалісти й науковці, які намагаються створити нову, ще страшнішу за термоядерну, зброю майбутнього.

Не лишалися позаду також і різні »комітети 100«, »кампанії термоядерного роззброєння«, »рухи за мир« і їм подібні, погрожуючи стотисячними маршами на Портон¹⁰⁾.

Стурбовані гострим виявом публічної opinii, відповідальні за працю обидвох досліджувальних станцій у Портоні, чинники міністерства війни були змушені відкрити станції і допустити туди певне число пресових репортерів. Їх запевни-

⁸⁾ V. Pasley. 22 Stayed", London, 1955, pp. 24, 180 and 219.

⁹⁾ "Germ Warfare Scientist Dies", *Daily Telegraph*, 3. 8. 1962.

¹⁰⁾ "Ready for 'Raid' on Germ Centre", *Daily Telegraph*, 27. 6. 1963. В цьому ж Портоні крім Бактеріологічного центру є також: Chemical Defence Experimental Establishment.

⁷⁾ "Micro-Organisms At Work", *The Guardian*, 1. 12. 1959.

ли, що завданням мікробіологічного заведення, в якому працює близько 45 науковців, є шукання ліків й інших можливих протизаходів проти найнебезпечніших убивчих і пошесних бактерій, а також отрут, які могли б формувати основну зброю бактеріологічної війни¹¹).

При цьому треба зазначити, що є багато таких родів бактерій або мікроорганізмів, які можна «вишлюкати». Заледве кілька скляних посудин із такими мікробами мають здатність убити *все людство нашої планети*. І тому, як твердили науковці, запобіження такій можливості й охоронення людського життя — це основна й одинока ціль, до якої вони змагаються у своїх дослідах.

Цей випадок і його наслідки яскраво стверджують, що британські військові спеціалісти серйозно розцінюють можливість ужиття бактерій у майбутній війні, але такі або подібні їм випадки розкривають державну таємницю, як правило, в усіх демократичних країнах.

в). Проте, клясичним прикладом є ЗДА. Праці американських науковців вимагають приділу великих коштів, що не може бути зреалізоване без апробати відповідної комісії Конгресу ЗДА. Для її здобуття відбувається майже публічна дебата, і звітує сам шеф хемічних відділів американської армії, генерал-майор Маршал Стабс.

Свій звіт він формує так, щоб переконати Конгрес, чому очолюваний ним відділ потребує мати мільйони доларів та бути обережним і нічим не виявити як далеко ЗДА є готовими до такої війни.

Він сказав, що несподівана мікробіологічна атака є можливою навіть проти такої могутньої країни, якою є ЗДА. Виявляється, що для її практичного переведення вистачило б усього десять літаків. Кожний із них скинув би близько п'ять тонн «біологічних агентів» у різних місцях загальної території ЗДА, а вони були б у силі спричинити наглу смерть, досмертне або тимчасове каліцтво одній третій частині всього населення ЗДА.

¹¹) "Wide Group of Bacteria Tests on Culture Plates", *Daily Telegraph*, 4. 8. 1962.

Згадані «біологічні агенти» діляться в основному на «живі» й «мертві». До «живих» зараховуються всі такі бактерії, які «сильно» розмножуються і є спричинниками «сильних» та пошесних недуг, як, наприклад, віспа, параліч, карбункул, антракс, гарячка мозку і т. д. і т. п. Вони здатні знищити вбивчо або морально мільйони жертв, коли б суспільство не було забезпечене щепленням й ефективною медичною обслугою. Можливо, що є такі «живі» біологічні агенти, ефект дії яких тепер збагнути важко. Фактом, однак, є те, що, перед застосуванням подібної форми атаки, напасник буде змушений перевести масове щеплення власного населення, щоб забезпечити його перед загрозою вимирання. А така акція, як би обережно не була ведена, з місця насторожить як близьких, так і далеких сусідів.

До «мертвих» «біологічних агентів» зараховуються такі мікроорганізми, які не репродукують себе, тобто це значить, що вони будуть небезпечні тільки для тих, проти кого застосовуватимуться. Після цього акту вони безслідно зникають. До цих «агентів» належать також різні синтетично «вишлюкані» отрути, при допомозі власне бактерій і мікроорганізмів. До найсильнішої з таких отрут зараховують «ботулінусовий токсикат», який продукується з допомогою тих мікроорганізмів, що «псувають» харчі. Ця отрута має настільки сильні вбивчі властивості, що вже через дотик або вдихання її мікроскопічної частинки — людина негайно гине. Вбивчий чин цієї отрути триває тільки 6 годин, після чого заатакований простір є цілковито безпечний для вмаршу окупаційних військ. Не підлягає сумніву, що чинити їм спротив не буде кому.

*

Чи є багато готової до вжитку бактеріологічної зброї в арсеналах або лабораторіях світу? На це питання ніхто не може дати докладної відповіді. Та, зрештою, її багато й не потрібно. Якщо мова йтиме про «ботулінусовий токсикат», то, при відповідному його розподілі, наприклад, у волі, вистачає всього кілька кілограмів, щоб убити все населення земної кулі.

Що повинен знати кожний вояк про танки

Як відомо, сучасні армії мають до своєї диспозиції найрізноманітнішу вогнепальну зброю та наймодерніше технічне приладдя, а, крім того, можуть використовувати нуклеарну дію ракет далекого засягу. Тому, на перший погляд, здаватиметься, що могутня вогнева сила цих ракет є тим одиноким вирішним чинником, який забезпечує перемогу, і повинна відсунути ролю піхоти на задній плян. Але досвід двох великих світових воєн переконує, що навіть найсильніший вогонь є лише допоміжним фактором, бо тільки піхота вирішує вислід бою. Власне вона є найголовнішим самостійним родом зброї, який уводиться до акції при всяких умовах та в любых обставинах, вдень чи вночі, на кожному місці. Це ж піхота прориває ворожі лави, захоплює простір, бере в полон ворожих вояків та здобуває мілітарне оснащення противника.

Із вищенаведеного бачимо, що роль піхоти, не зважаючи на широкий технічний прогрес, аж ніяк не зменшилася. Тому всі статuti теперішніх армій констатують, що піхота була й лишилася донині тим головним родом зброї, перемога або поразка якого припечатує долю тієї чи іншої операції, а всі інші роди військ являються допоміжними чинниками, що допомагають піхоті виконати певного роду завдання або улегшують його виконання. Таким чином, приходимо до висновку, що роль піхоти не зменшилася, але зате утруднилися її акції. Тому для підсилення піхоти у боротьбі та уможливлення їй перемоги над ворогом якості піхотних армій безперервно підносяться, а в їхнє розпорядження віддаються найкращі і найпотужніші вогнево-технічні засоби. Кажучи іншими словами, робиться переорганізація піхоти та реалізується зміна її бойової тактики.

З історії відомо, що наприкінці першої світової війни мілітарні операції з польового стану перейшли в позиційний, тобто такий, при якому успішний наступ ви-

ключно живої сили без допомоги технічних засобів був майже неможливий. Завдяки такому фактові, виникла пекуча потреба знайдення нового середника для прориву укріпленого фронту ворога. Необхідна була машина, яка могла б порушуватися в місцевості, зораній стрілецькими окопами й гарматними стрільнями, а, крім того, мала б здатність довести гарматно-кулеметний вогонь до максимуму.

Всім цим вимогам повністю відповідала нова зброя — танки, які Антанта багато разів і з великим успіхом застосувала на західному фронті. Після закінчення першої світової війни всі держави звернули особливу увагу на цей новий рід зброї і приступили до масової продукції танків, не забуваючи про всебічне удосконалення їхніх бойових і технічних властивостей.

Аналізуючи роль танка, доводиться розглядати її у двох площинах: поперше, танк, як рід зброї, допоміжний для піхоти й кінноти, й, подруге, танк, як рід зброї, що являється підставою мотомеханізованих частин. Друга світова війна виявила, що на суходолі танк був головним родом зброї, при якій інші роди відігравали другорядні ролі. Оскільки це так, і оскільки танки є такою могутньою зброєю, з якою треба рахуватися, то стає самозрозумілою річчю, що кожний вояк мусить про них дещо знати.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТАНКА

Танк відрізняється від інших бойових машин відсутністю коліс і низької опанцереної установки блоків мотору. Замість коліс він має з обидвох боків широку стрічку з металевих або гупертонірованих пластинок із прорізваної маси сирого каучуку, охоплюючу два вміщені на кінцях барабани. Введений у дію мотор урухомлює їх, а вони при допомозі цілого ряду шарико-підшипникових вал-

ків приводять у рух стрічки. Вони дістали назву гусеничних, бо своїм рухом справді уподібнюються до гусениць. Дякуючи таким пристосуванням, танки мають здатність рухатися майже в кожній місцевості й виконувати найрізноманітніші завдання.

Танки діляться на три основні роди: легкі, середні й важкі, що має безпосередній зв'язок із вагою кожного з них.

ЛЕГКІ ТАНКИ

Вони мають до 7,5 тонни ваги й застосовуються у маневровій війні, головним чином для підтримки піхоти й кінноти, а подекуди й для самостійних випадів на фланги й у запілля ворога. Озброєні 37-міліметровою гарматою або одним кулеметом, уміщеним в рухомій танковій вежі, що уможливорює ведення вогню на 360°. Вогонь по великих цілях ведеться з відстані приблизно одного кілометра, дійсний вогонь по малих цілях — із 500 метрів, а повна його сила — з 200 метрів. Обстріл можна вести під час руху, але цільність вогню вимагає зупинки танка на кілька секунд. Запас набоїв становить: для гармати — 200 шт., для кулемета — 3.000 штук.

Легкий танк, залага якого складається з двох осіб, може рухатися в бездоріжному рельєфі місцевості, підійматися на схили, не стрімкіші 45°, проходити крізь кількарічні лісові насадження, долати рови й окопи шириною 1,5 метра, переїжджати річки глибиною в 1 метр та в'язкі ґрунти. Середня його швидкість 12 кілометрів на годину, але він може рухатися і на малих швидкостях (1-2 кілометри), а на рівній і твердій поверхні довести свою швидкість до 25-30 кілометрів на годину. Ця швидкість змінюється в залежності від потреби уникнення гарматного обстрілу ворога або тоді, коли танкові треба вести докладніший вогонь самому чи краще орієнтуватися в існуючих обставинах. Запаси пального (бензини й оливи) вистачають приблизно на 100 кілометрів, а гуркіт танкової частини в русі чути вже з віддалі 500 метрів.

Панцер легкого танка має 6-18 міліметрів grubини й охороняє залогу від куль та уламків стрілен. Для нього небезпеч-

ні лише прямі попадання гарматнів, при чому 37-міліметрова гармата здатна пробити цей панцер на віддалі до 500 метрів. Завдяки невеликим розмірам (ширина 1,75 метра, довжина 4,10 метра й висота 2,10 метра) та великій рухливості, легкі танки можуть боятися тільки стріляння прямою наводкою, але при цьому слід зазначити, що з тих гармат, які не є протитанковими, треба вистрілити 5-10 набойів, щоб потрапити в танк на віддалі не більше одного кілометра.

СЕРЕДНІ ТАНКИ

Вага цих танків од 7,5 до 15 тонн, швидкість у бездоріжних місцевостях 17, а на рівній і твердій поверхні — 30-35 кілометрів на годину. Такі танки, як і легкі, також приміняються у маневровій війні, мають ту саму grubину опанцерення, що й легкі, озброєні однією 57-ми або 75-міліметровою гарматою та розраховані на 5-6 чоловік обслуги.

Важкий танк збройних сил НАТО.

ВАЖКІ ТАНКИ

Вага цих танків досягає до 70 тонн. Панцер становить до 5 сантиметрів grubини, а озброєння — 4 гармати: дві 105-міліметрових та дві 37-міліметрових. Обслуга такого танка складається з 6-9 вояків, а його швидкість не перевищує 10 кілометрів на годину. Вживаються важкі танки тільки для прориву фронту та при генеральному наступі.

В залежності від своєї величини, танки можуть долати різного роду перепони й мають різну швидкість. Наприклад, важкий танк може легко переїжджати

через рови й окопи шириною до 5 метрів, а швидкість деяких інших типів танків доходить до 70 кілометрів на годину. Однак я в своєму нарисі взоруся лише на тих типах танків, які в останній світовій війні виявилися найкращими.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТАНКОВИХ ЧАСТИН

Найменшою бойовою одиницею танкових з'єднань є чота, нараховуюча 5 машин, у тому 3 гарматні й 2 кулеметні. Три такі чоти творять сотню, яка, крім того, має ще один комендантський танк, призначений для сотенного коменданта, один телеграфний танк для зв'язку й одну чоту бойових танків. Остання складається з п'яти танків резерви, які мусять негайно заступати виведені з дії чи попсовані танки бойових чот, та трьох танків «постачання й репарації», призначених для надання «швидкої допомоги» танкам бойової лінії.

Така конструкція танкової сотні не дозволяє на відкомандирування чот од неї, і, таким чином, сотня являється засадничою тактичною бойовою одиницею. Звичайно буває так, що сотня легких танків додається до піхотного полку, а тому її комендант у часі бою підлягає безпосередньо полковому командирові, являючись одночасно з цим його технічним до радником у справі найкращого і найдодільнішого застосування танків під час бою.

ТАКТИКА ТАНКОВИХ ЧАСТИН

Бойовий порядок танкової чоти в акції є розгорнута лава. Комендантський танк, у якому знаходиться чотовий комендант, рухається, звичайно в центрі, а решта танків достосовуються до нього. Гарматні танки йдуть поруч із комендантським, а на відкритих крилах півчот рухаються кулеметні танки, які достосовують свої рухи до рухів гарматних танків. Пересічна віддаль поміж окремими танками становить 50 метрів, тому бойовий фронт танкової чоти дорівнює 200 метрам. Подібна ширина бойового фронту дозволяє танковій чоті своїм вогнем задовольняти потреби піхоти на лінії фронту, обсадженої піхотним куренем.

Танки мають здатність швидко ліквідувати вогонь ворожої піхоти й зломити

її опір, але не є в стані втримати захоплену позицію більше 10-15 хвилин, бо інакше ризикують бути знищеними гарматним вогнем противника. Це значить, що піхота мусить якнайшвидше займати захоплений танками терен. Танки дуже добре проривають найсильніші дротяні загороди, проламують мури грубиною до 50 сантиметрів, перевертають дерева в 300 міліметрів завгрубшки та залізні дрючки грубиною 50-75 міліметрів, тобто допомагають піхоті в прориві ворожих укріплень.

З'явившись несподівано на короткій віддалі (не більше 500 метрів) й оточивши з різних сторін ворожу батарею, не підготовану до ведення протитанкової боротьби, танки можуть легко перестріляти чи розігнати гарматні обслуги, а самі гармати попусувати. Коли ж вони прорвуться у повному розгоні через оборонні становища ворога в напрямі його найменшого опору, тоді їм легко зробити наскок на ворожі осередки керування й постачання, розташовані в приступній місцевості, й тим самим розладнати оборону ворога.

Але, не дивлячись на це все, танки все таки потребують допомоги. Її дає в першу чергу піхота при поборюванні різних штучних і природних перешкод; піхота й артилеристи в боротьбі з ворожою артилерією, особливо протитанковою, та летунство у розвідуванні позицій ворога й підтримуванні зв'язку з командними центрами під час бою.

Танки погано орієнтуються в незнаній місцевості, що викликає потребу пляновості їхнього руху в часі бою (бойовий напрям), веденої по різних орієнтирах, із затримками на певних лініях, щоб дати можливість танковим комендантам цю орієнтацію відновити. При цьому вони мусять вийти з машин й особисто сконтактуватися з командирами піхотних частин, щоб із ними узгодити далішні операції.

Допомога танків піхотним з'єднанням може бути застосована в двох формах:

а). У тісній співдії з піхотою при повному оптичному й вогневому зв'язку з нею; танки прокладають дорогу своїй піхотній частині, роблячи проломи в дро-

тяних загородах і придушуючи вогонь оборони.

б). Певне з'єднання танків (наприклад, сотня) може цілковито незалежно від піхоти та без спеціального зв'язку з нею виконувати бойові завдання в глибині ворожого розташування, але ці завдання мусять бути пов'язані в часі зі загальними цілями піхоти.

Що ж торкається співдії танкових частин з артилерією, то тут слід зазначити, що остання бере на себе виконання тих завдань, які не можуть бути переведені танками. Сюди в першу чергу відноситься обстріл заліснених ділянок ворожого фронту. Натомість, танки займаються придушенням вогню ворога на зворотніх схилах височин, руйнують дротяні загороди, нищать кулеметні, гарматні й гранатометні гнізда, підтримують піхоту, коли вона вийшла зі сфери дійсного вогню своєї артилерії і т. д. Крім того, треба підкреслити, що в останній війні танки зарекомендували себе як зброя, якою можна провести несподіваний і рвучкий наступ.

ПРОТИТАНКОВА ОБОРОНА

Досвід минулої війни також дозволяє зробити певні висновки щодо протитанкової оборони. Її елементи можна поділити на два роди: пасивні й активні. До перших відносяться перешкоди рельєфу даної місцевості — як натуральні, так і штучні. Активними засобами протитанкової оборони являються різні види зброї — як спеціально протитанкової, так і загального значення.

ПАСИВНА ОБОРОНА

Для існуючих сьогодні типів танків перешкодами не до поборення є:

- 1). Схили кручі 120°.
- 2). Рови від 2 до 5 метрів із простопадними краями вище 1 метра.
- 3). Річки, глибші від 1-1,5 метра.
- 4). Болотисті місцевості й трясовиння.
- 5). Ліси в тому випадку, коли вони були обстріляні важкою артилерією і її вогонь повалив частину дерев.

ШТУЧНІ ПЕРЕШКОДИ

До штучних перешкод відносяться:

- 1). Створення ровів шириною більше 2 метрів із простопадними краями.

- 2). Будова барикад із рейок, закопаних нижче рівня води на 20-25 сантиметрів на глибину 2 метрів, із нахиленою вперед наземною частиною висотою в 1 метр, розташованих у шахматному порядку.
- 3). Влаштування «капканів» (вовчих ям) шириною не менше 5 метрів із простопадними стінами.
- 4). Насипи понад 45°.
- 5). Позірні танкові перешкоди, збудовані для скерування танків на дійсні, замасковані.

Усі вищезазначені елементи штучних перешкод являються обороною тільки від несподіваного наступу танків, але ввесь тягар протитанкової оборони падає на примінення активних засобів.

Важкий совєтський танк.

АКТИВНА ОБОРОНА

До середників активної протитанкової оборони належать:

- 1). Мінові поля.
- 2). Кулемети великого калібру (до 20 міліметрів).
- 3). Кинджальні автоматичні гармати, які є на озброєні піхоти.
- 4). Самохідні гармати.
- 5). Позірні батареї і кулеметні канонири, споруджені для обдурення танків і заманення їх під уплянований вогонь артилерії.
- 6). Вогнемети для поразки через щілини в танках.
- 7). Винищувачі танків.
- 8). Всі важкі танки, озброєні 75-ти-76-міліметровими гарматами.

- 9). Протитанкові кулаки («базуки»).
- 10). Панцерні потяги, оперуючі із залізничних колій проти тих танків, які прорвалися в глибину оборонної лінії.
- 11). Авіація — скидання важких фугасних та різномірних хемічних бомб і т. д.

Подаючи все це, ще раз зазначую, що в даному випадку я узагальнюю всі системи й у цій темі трактую справу лише легких і середніх танків, бо є й такі, вага яких доходить до 80-120 тонн, та беру за взірць ту оборонну протитанкову організацію, яка в часі минулої війни дала якнайкращі наслідки.

Слід додати, що при організації протитанкової боротьби піхота повинна пам'ятати одну дуже важливу річ: вогонь танків дійсний лише на 400 метрів, а коли танк знаходиться на меншій віддалі,

можна сміло підпозти до нього з в'язкою ручних гранат і, підірвавши гусениці, його зупинити. Треба також не забувати й про те, що при стрільні на віддаль 400 метрів є дуже слаба прицільність вогню й велике його розсіювання, а також орієнтація з танку, особливо по боках, є надзвичайно тяжка.

Про танки можна писати дуже багато, але я, порушивши цю тему, подав лише найголовніші відомості й дані; кажучи іншими словами, представив елементарні поняття про цей важливий рід зброї. Вона продовжує невпинно розвиватися й удосконалюватися. При теперішньому прогресі науки й техніки важко сказати сьогодні про те, що буде завтра, але можна ствердити з певністю, що в майбутній війні танкова зброя буде однією із найважливіших, а її примінення знайде ще більший засяг, ніж це було досі.

Офензивна доктрина совєтської армії

(Закінчення з попереднього числа)

ГОЛОВНЕ ТАКТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Основою совєтського об'єктивного ефекту є постійний наступ і концепція прориву, як також знищення ворожих резерв. Танкова дивізія в складі 400-сот танків спеціально згруповується для цієї цілі так, щоб якнайефективніше вдертися в глибину ворожого заплілля, і з цією метою посідає величезні запаси амуніції, щоб утримати свої позиції в наступі якнайдовше. Для форсування рік й інших перешкод, ця дивізія має в розпорядженні все потрібне приладдя, з допомогою якого дуже швидко може споруджувати мости, прокладати дороги тощо. Крім того, вона користує з допомоги спеціальних моторизованих відділів та вертолетів, завданням яких є швидко перекидання танкових з'єднань через ріки й озера. В додатку до всього,

переводиться окремий вишкіл як старшин, так і вояків, у переправах через руки й інші перешкоди.

ШВИДКІСТЬ

Для досягнення великої швидкості атаки совєтська армія проводить широкомасштабну реорганізацію і переозброєння артилерійських частин на повністю моторизовані. Її панцерна та протипанцерна артилерія мають вигляд танка на гусеницях, а кожна окрема гармата посідає великий запас амуніції, яку везе зі собою, і цим самим є здатна до переведення швидкісної атаки. Така атака передбачає забезпечення перед вогнем атомної зброї ворога, а близький контакт наступаючих частин з ворожою обороною є розрахований на те, щоб унеможливити противникові вживання атомної зброї без загрози для своїх власних військ.

Велику роль у стратегії і тактиці со-
ветської армії відіграють маскування й
засекречення. Темні ночі й хмарна по-
гора створюють добрі можливості для
форсування рельєфних перешкод і під-
тягання військових сил, а також змен-
шують операції ворожого летунства та
обстріл цих сил атомною зброєю. З
огляду на це, советське командування
веде вишкіл своїх армій переважно
вночі та в хмарну погоду. Власне тому
маневри советської армії в советській
окупаційній зоні Німеччини, які пере-
водилися на віддаль 300 кілометрів із
форсування кількох рік та з враху-
вання можливостей атомної атаки, бу-
ли успішні. Наступ вівся вдень й уночі
безперервно, з ціллю зробити прорив
так швидко, як можливо, й захопити
ворожі позиції. Для підсилення інтен-
сивності наступу своїх армій, СССР
влучає до них тактичну нуклеарну
зброю — самокеровану й ракетні части-
ни, а останню таку зброю почав давати
навіть окремим дивізіям.

ПРОБЛЕМА ВІДКРИТИХ ФЛАНГІВ

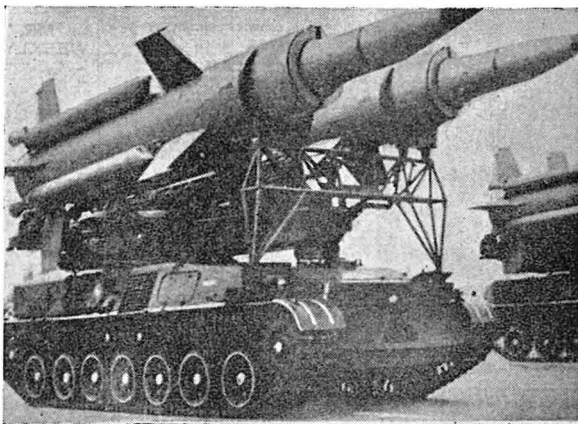
На підставі нової техніки наступу
советських армій, фронт військовими
частинами не зв'язується. Терен матиме
великі прогалини й простори, в яких
ведення наступу буде неможливим. У
висліді, наступаючі частини советської
армії можуть не мати безпосереднього
контакту з іншими сусідніми частинами
й тоді муситимуть вести свої операції з
відкритими флангами. Під теперішню
пору в терені, з огляду на високий роз-
виток воєнної техніки, фланги й запілля
ворога завжди є zagrożені, і це, влас-
тиво, перешкоджає йому сформувати
оборонну систему та організацію запілля
в кожному відношенні, що демора-
лізує ефект його мілітарної сили.

ДОКТРИНА АТОМНОЇ ЗБРОЇ

Советська нуклеарна зброя скерову-
ватиметься в основному проти ворожо-
го запілля й стомних баз та забезпечу-
ватиме безпосереднім обстрілом прости-
ми між флангами. Проте нуклеарна ата-
ка на ворога буде дуже обмеженою, то-
му що її ефект на протязі цілої бойо-
вої ситуації може мати мінімальні на-
слідки. З огляду на це, ефективність

нуклеарного забезпечення розрахову-
ється досить обережно, базуючись на
точному обстрілі ворожих позицій та
важливих об'єктів. Для цієї мети назем-
ні частини мають допоміжні озброєні
розвідчі панцерні частини та технічні
розвідчі відділи.

Тактична фльота, співдіючи з фрон-
том, складається з трьох бойових пол-
ків і має в кожному з них від 50 до 60
бойових літаків. Винахід літаків із вер-
тикальними взлетом й осіданням слу-
житиме для розвідки та перекидання
озброєних частин у глибину ворожого
запілля, до найнедоступніших місць.

Советські модерні ракети, показані на
цьогорічному першотравневому святі в Москві.

КОМБІНОВАНА ЗБРОЙНА ОПЕРАЦІЯ

Вона базується на принципі, що на-
ступ може бути успішним лише тоді,
коли армія тісно співпрацює з тактич-
ним летунством, яке є в стані протиста-
витися ворожій силі. Ефективна акція
комбінованої зброї полягає на безпосе-
редній співпраці наземних формацій із
танками, моторизованою артилерією та
моторизованою піхотою і координації зі
співучасниками операцій оперативних
танкових частин для прориву у відпо-
відний час та в належному місці озна-
ченого напрямку. Успіх розраховується
на унеможливленні противникові вжи-
вання нуклеарної зброї та деморалізу-
ванні його резерв способом сильного
обстрілу тактичною атомною зброєю (ра-
кетами) і далекосяжною артилерією.

Дальший процес знищення ворожих сил, які вже не посідатимуть відповідного озброєння й не могтимуть протиставитися ударній силі наступаючих армій, належатимуть конвенційному вогневі артилерії.

Забезпечення проти несподіваного нападу ворога є розраховане на допомогу дуже сильної зброї — розвідки, частин служби безпеки та протитанкових винищувачів, які перебувають у стані постійної бойової готовості та можуть відбувати несподіваний скок панцерних ворожих частин у контратаці.

ПОВІТРЯНА ФЛЬОТА

Всі частини армії і повітряної фльоти советських збройних сил є завжди готові виступити спільно проти повітряного нападу ворога. Військово-повітряна фльота має всі засоби забезпечення, втримання тісного контакту й співдії з танковими частинами і тактичним летунством для скидання десантних парашутних частин у запілля ворога, з метою стримати його рух, знищити комунікаційні лінії та здеморалізувати головну атаку.

Тому бойовий ешелон піхоти в наступі співдіятиме з повітряною фльою та конвенційними інженерними відділами, а їхні операції зводитимуться до ब्लюкування ворога й роздріблення його ударної сили до мінімуму. Крім того, ціла операція має бути скоординована з безпосередніми постачальними з'єднаннями. З цією метою, вишкіл старшин і вояків пов'язується у всіх відношеннях

із тотальною офензивою советської армії.

В аналізі слід відмітити те, що советська армія є досить сильна матеріально, має багато танків та різномірної ядерної і конвенційної зброї. Однак ця її масивність відзначається дуже низькою вартістю і спроможностями в стратегічних та тактичних діях. Доказом такого твердження є советські танки типу »Т-34«, які є занадто тяжкі, а їхні двигуни, з огляду на непропорційність до тягару (ваги), не можуть належно виконувати своїх функцій, тому часто перегріваються і псуються. На шляхах II-ої світової війни можна було зустріти багато цих танків, які, заїхавши в рів, тратили свою мобільність і виходили з дії, хоч і не були ушкоджені пострілами.

Друга основна слабкість советської армії — це її мораль. Моральна хвороба є постійна й невилічима. Вона чимраз більше посилюється, тому що ця армія складається з багатьох національностей, поневолених і визискуваних Москвою. Для втримання морального рівня в армії впроваджено жакливо сувору дисципліну, яка базується на окремому законі військового карного кодексу, передбачаючому кару смерті за будь-який проступок вояка. Вистачить сказати, що советський воєнний устав карного кодексу, який вийшов у 1927-му році та був доповнений 25-го грудня 1958-го року, має 33 сторінки, в тому 15 сторінок із параграфами смертної кари.

СЛОВНИЧОК ВІЙСЬКОВИХ ТЕРМІНІВ

Б

Баліста — старовинна каменокидна машина, що метала важке каміння. Вживали такої машини в часі битви й при облозі укріплених фортець і міст.

Баталія — бій, битва.

Берданка — рушниця система Бердана, що її вживали колись у російській армії.

Берсальєри — стрільці в італійській армії.

Бліндаж — прикриття в окопах, присипане землею, для захисту від ворожого обстрілу.

Бльокада — оточення військом фортеці, міста чи укріпленої позиції, щоб примусити

ти замкнену сторону здатися. Морська бльокада — це бльокада всіх портів, щоб не допустити до них ніяких кораблів.

Брандвахта — портове дозорне судно.

Бригада — об'єднання кількох полків одного роду, під командуванням одного командира.

Бригадир — бригадний генерал.

Бризантний гарматень — стрільно наладоване сильним вибуховим матеріалом.

Бруствер — земляний вал, або залізні стінки для захисту від обстрілу.

3 ТРИВОЖНИХ ДНІВ

Кожний з кол. українських вояків І УД УНА, який після капітуляції опинився в Італії в таборі 5С в Белярії напевно пригадує собі оті тривожні дні, коли небезпека репатріяції українських вояків «на родину» висіла грізним маривом над табором. Кожний пригадує як советська репатріяційна комісія сновигала по таборі, перепитувала таборовиків, намовляла, агітувала, погрожувала й просила,

щоб вони поверталися до ССРСР. Про ці тривожні дні написано вже багато. Але цікаво про них розповідає звітження британського майора Р. А., тодішнього команданта табору 5С, зрефероване наче у формі щоденника. Це звітження настільки цікаве, що поміщуємо його в цьому числі «Сурмача».

Р е д а к ц і я

23. 8. 1945 р.

Генерал Голіков і представники советської місії ходили по таборі, займаючись самореклямою та пильно слідкуючи за тим, як реагують на їхню присутність в'язні. Біля входу до табору впродовж кількох годин знаходився сов. майор, завданням якого було приймати добровільно зголошених до репатріяції осіб та відповідати на їхні запитання.

Тим часом генерал Голіков покликав полкових командирів. Він вислухав їхні думки та добре їх зважив. Трьох із них він кваліфікував як «фашистів, вихованих на пропаганді Гебеля» (ці три старшини спеціально вперто відкидали репатріяцію і відзначалися антисоветським наставленням). На запит генерала Голіков, чому вони воювали на боці Але ми відкидаємо нацизм». Коли їх запитали, кого вони вважають своїм ворогом, впала відповідь — «большевиків». Генерал не визнав терміну «большевик», вважаючи його образливим. німців, полкові командири відповіли так: «Ми воювали за свободу України.

Він переслухав тих, які сиділи за каральною огорожею, надіючись відкрити, що деякі особи були покарані не за поповнення звичайних військових злочинів, а за приховування інтенцій повороту до Советського Союзу. Один із них добровільно зголосився до репатріяції.

Генерал Голіков також прикликав до себе певну кількість вояків, допитуючи кожного зокрема й намагався одержати від них усі можливі інформації про

їхніх командирів і публічну опінію в тюрмі.

24. 8. 1945 р.

На площі табору генерал виголосив промову до шести сотень вояків. Він робив це до кожної сотні окремо, при чому вживав дуже теплих і дружніх висловів: «Замість гнити за таборовими дротами, ви повинні вернутися до своїх домів і родин та допомогти у відбудові зруйнованої батьківщини. Советський Союз допоможе вам у поверненні. «Всякі розмови про «репресії» він назвав брехнею фашистських агітаторів. Оскільки вони були влучені в ряди німецької армії силою, ніяка репресія по відношенні до них не застосовуватимуться. Вже репатрійовано 5 мільйонів советських громадян. Війна закінчена — більше битв не буде. Він просив вояків послухати його поради, як вояка, що воював проти німців ще за часів царату, і представника советської держави.

Воякам не було дозволено обдумати пропозицію на протязі якогось часу, але, коли покликали добровільців до репатріяції, з рядів не виступив ніхто. Так було з кожною сотнею, до якої генерал звертався, і ця невдача його глибоко розчарувала. Вкінці він сказав: «Ці люди є перелякані. — вони являються продуктом кухні Гебеля. Але мої представники продовжуватимуть працювати з ними й можливо вони змінять їхні думки».

Генерал Голіков продовжував переслуховування, з метою добуття інформацій про «агітаторів», «фашистів» і «терор» у тюрмі.

25. 8. 1945 р.

У зв'язку з перенесенням певної кількості старшин, названих місією, біля брами табору відбулася велика демонстрація вояків, а генералові і його місії було пораджено припинити на якийсь час свої чинності.

Представник вояків поінформував нас, що:

а). Вони протестують проти перенесення їхніх старшин, із якими їх поєднують льотальні зв'язки.

б). Вони хочуть знати, яка доля чекає цих старшин.

в). Вони протестують проти прибуття до табору советської місії і її допитів, побоюючись, що одержані інформації можуть бути використані для застосування репресій проти їхніх родин.

г). Вони протестують проти прибуття до ських старшин, якщо вони продовжуватимуть входити до табору.

г). Якщо місія продовжуватиме свою діяльність, вони проголосять голодовний страйк.

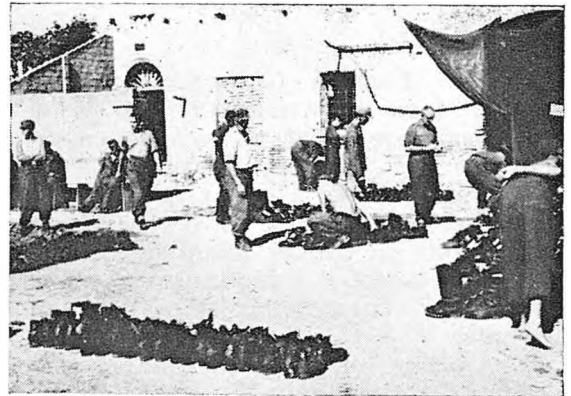
При цьому представник підкреслив, що, на думку вояків, позбавлення їх від старшин робиться з метою ослаблення позицій вояцької маси, бо советська місія вважає, що без лідерів вона не матиме моральної підтримки. Вояків було запевнено, що перенесені з табору старшини перебуватимуть в британських руках і їм не станеться ніяка кривда, але, водночас, повідомлено, що советська місія продовжуватиме свою діяльність. Було погоджено, що старшини залишать табір без інцидентів і так зроблено.

Пізніше до вояків промовляв англ. бригадир, а вони обіцяли виконувати свої обов'язки якнайкраще. Після сніданку відбулось зібрання полку резерви і до вояків промовляв советський полковник. Його промова зводилася в основному до наступного:

»Ми добре знаємо, що діється в таборі. Ми знаємо про панування терору, який перешкоджає вам зголошуватися для добровільної репатріації до Советського Союзу. Ми знаємо, що сьогодні вранці ваші старшини скликали мітинг, на якому було сказано, що кожний, хто виявить бажання повернутися додому, буде забитий, а його тіло спалене, щоб не лишилося ніяких слідів. Один із ваших вояків, збіглий від переляку, втік із табору й сказав нам про це. За ним послідували два його приятелі, яким удалося втекти під протекцією британських вояків.

У цьому таборі є три категорії людей: ті, які хочуть повернутися додому, ті, які роздумують над цим питанням, і ті, які не думають повертатися. Ця остання категорія являє собою кліку фашистських елементів, які тероризують вас та агітують проти Советського Союзу. Ці фашисти вишколені німецькою фашистською системою, ми їх розцінюємо як бандитів і криміналістів, а за поповнені ними злочини вони будуть суворо покарані. Ми знаємо, хто вони.

Результат такої пропаганди є факт, що багато з вас боїться наслідків повернення додому. Не вірте цим брехням. Ви приїдете додому, щоб працювати кожний по своїй спеціальності, щоб поєднатися з вашими родинами.

Перед магазином у Белярії.

нами, одружитися і відбудувати вашу країну. Ми знаємо, чому ви опинилися в німецькій армії — вас до того змусили. Багато з вас перебувало в німецьких концентраційних таборах і одинокою можливістю виходу з них власне й був вояцький однострій. Ми знаємо німецьку терористичну систему, а вам немає чого боятися повертатися додому, бо за це вам дадуть працю й не будуть карати.

Всі ви були тероризовані, — це ясно. Але ми, советські представники, прибули сюди, з метою звільнити вас і відвести додому. Більшість із вас хоче цього, але на це не дозволяє терор. Але не турбуйтеся, ми матимемо вас усіх. А ця фашистська кліка й терористи, яких ми знаємо, будуть покарані як бандити й криміналісти».

Після цього промовляли деякі вояки. Один із них сказав, що не вірить ані одному слову, сказаному полковником у промові. Його обвинуватили в агітації і заборонили йому даліше говорити. Другий вояк зазначив, що в 1939-му році він знаходився в рядах польської армії і після демобілізації за це був арештований органами советської безпе-

ки. Тепер він боїться вертатися, бо знає, що після його повернення, він буде переслідуваний. І цьому воякові сказали припинити агітацію, витлумачуючи, що кожна країна мусить мати сили безпеки. Завданням советської безпеки було придушення контрреволюційної діяльності. Тут, мовляв, не час і не місце вдаватися до біографічних даних. Ще один вояк підвівся з місця, запитуючи, чому його колегам не дозволяють вказати їхні причини про небажання повороту. Полковник відповів, що в такому випадку вони мусіли б розмовляти принайменше місяць часу.

В кінці кінців до добровільної репатріації не зголосився ніхто. У висліді своїх візитів та інтерв'ю, советська місія установила слідуючі тези:

»1. Таборова меншість несе відповідальність за тероризування більшости, бо змушує її відкидати репатріацію, а вояки бояться зголошуватися.

2. Цієї меншости треба конечно позбутися. Їх прізвища советська місія вже знає, або знатиме в найближчому майбутньому.

3. Британська влада виявила себе неспроможною в утриманні належної таборової дисципліни, й не має повної уяви про те, що діється в таборі.

4. Тільки советські таборовий персонал та відповідні організації можуть забезпечити дисципліну в таборі та його правильне функціонування.

5. Хоч треба буде деякого часу на усунення з табору антисоветської »кліки«, совеська місія вірить у те, що їй удасться намовити більше вояків погодитися на репатріацію».

Наші спостереження

1. Слід зазначити, що місія не погодилася дати всім рангам запевнення в тому, що для тих, які бажатимуть повернутися до Советського Союзу, не будуть створені якісь труднощі.

2. На ставку покладено престиж місії. Не зважаючи на численні відмови, вона намірена довести свою справу до кінця.

3. Її методи досліджень турбують вояків, які бояться, що відомості про їхні родини можуть бути використані для переслідувань.

4. Не зважаючи на падану місії свободу рухів, вояки продовжують вірити британцям і не припускають того, що британці передадуть їх »большевикам« проти їхньої волі.

Загальна кількість добровільців до репатріації в цьому дні становила три особи.

У той час як робилися приготування для перенесення українських старшин, ген. Голіков покинув табір, давши одному зі своїх полковників інструкції виступити перед полком резерви з промовою. Решту дня місія витратила на переслуховування вояків артилерійського полку. До репатріації зголосилася одна особа.

Отці капелани правлять молебень в Ріміні.

Понеділок, 27.8. 1945-го року пішов на переслухання решти артилерійського полку та цілого третього полку. Зголошень на репатріацію не було.

Мої загальні висновки з візити советської місії слідуючі:

1. В теперішньому часі величезна більшість полонених табору 5С не бажає повертатися в Україну.

2. Українці прагнуть знати, чи британці змушуватимуть їх повертатися в Україну силою.

3. Чи існують якісь можливості для поселення українців у ЗДА, Канаді й інших британських домінійонах Америки?

4. У рапорті, зробленому перекладачем персоналу табору капітаном Д. С. Гіллом є певного роду висновки щодо осягів советської місії. Я погоджуюсь із оцінками капітана Гіллла по відношенню до советської місії.

5. В часі тривання візити советської місії, кожному українському воякові була представлена можливість для репатріації, якщо він цього собі бажав.

Майор Р. А.

Британський командант табору 5С

Чотириста вояків артилерійського полку були допитувані особисто двома представниками советської місії.

Результати допитів були приблизно такі:

П. Прізвище? Відповідь: Іван Коваль
Місце народження? " " : Львів
Вік? " " : 20 років

Чому боїтесь повертатися додому?: Я не боюся.

Чому не хочете повертатися додому?

В. Не маю чого повертатися, бо нікого з членів моєї родини дома не лишилося.

Після одержання таких відповідей во-
яка відпускали. Характерним є те, що
майже всі вояки давали однакові від-
повіді на останні два запитання. Оче-
видно, вони боялися виявляти існування
залишених в Україні родин, щоб це не
приводило до дальших запитань про їх
число, адреси, професії тощо. Прізвища
старших вояків або войовничо настав-
лених позначалися хрестиками для даль-
ших допитів.

У цьому дні до репатріації зголосився
один вояк.

ВІЙСЬКОВА ХРОНІКА

ДАНИ ПРО СОВЕТСЬКІ РАКЕТИ

Комуністична преса, яка багато писала про нові советські протиракетні ракети, які нібито можуть «забити муху в небі», тепер подає про них деякі подробиці.

Така ракета має 15 метрів довжини і сягає дії від 4.000 до 6.000 кілометрів. Вона керується при допомозі довгодистанційної радарної системи, яка передає відомості про наближення ракет до компюторів (лічильників), а ці, в свою чергу, автоматично транслюють їх до вистежувальних станцій, і так само автоматично ракета вистрілюється навіть тоді, коли перебуваюча ракета знаходиться на віддалі 960 кілометрів.

У рапортах також говориться, що курс польету цієї ракети можна змінювати, в залежності від потреби. Її ефективна висота вагається в межах від 30 до 320 кілометрів.

Під час останньої військової паради в Москві з нагоди 46-ої річниці большевицької революції совети показали на ній три згаданих вище протиракетні ракети, які західні обсерватори прирівняли до американських ракет типу «Найк-Зевс», а продемонстровані чотири морські ракети нагадували своїм виглядом американські «Поляріси».

МОРСЬКІ ФЛЬОТИ ЗДА І СССР

Недавно у В. Британії був опублікований огляд американської і советської військово-морських флот, який був представлений також на засіданні західноєвропейських альянтів. Співвідношення між ними представляється так: атомна підводна фльота ЗДА (крім човнів, озброєних «Полярісами») складається з 20 атомних човнів, які є в чинній службі, і 21, що тепер будуються. Советський союз має всього близько 12 атом-

них човнів, але його суднобудівельна промисловість здатна кожного року будувати 5-6 таких човнів.

У той час як СССР має 465 конвенційних підводних човнів, ЗДА такої фльоти не посідають, натомість перевищують советів у іншому. Советська фльота складається з 24 крейсерів, 134 винищувачів та 115 фрегат, а американська має в чинній службі 850 військових кораблів різних типів і таку саму кількість у резерві.

МОДИФІКОВАНА РУШНИЦЯ

Рушниця типу «М-14», якою тепер озброєна американська піхота, проходить модифікацію, з метою вжиття її військовими підрозділами як автоматичної зброї. До неї додають: а) компенсатор, зменшуючий переміщення рушничної цівки в часі відбою; б) прямолінійне ложе, яке скеровує відбій точно назад; в) спеціальну прокладку, що абсорбує поштовх і зменшує силу відбою на стрільця і г) два стояки, допомагаючи стрільцеві краще контролювати ефективність стрільня рушниці.

Все це, разом узятє, збільшує вагу рушниці лише на 1 фунт, але значно збільшує згадану ефективність.

90 МІЛІМЕТРОВА ГАРМАТА

Шведська зброєнева індустрія випускає тепер гармати калібру 90 міліметрів, які можуть перевозитися любого типу машиною і мають ефективний сяг дії понад 1 кілометр.

ФАБРИКА »МІГ«-ів

Надійшли повідомлення про те, що Советський союз запропонував Об'єднаній Арабській Республіці передачу фабрики для продукції реактивних винищувачів типу »МІГ«, подібну до тієї, яка свого часу була передана Індії.

КОСМІЧНІ ПЛЯНИ ОАР

Є рапорти, що Об'єднана Арабська Республіка, при чинній допомозі німецьких науковців, розробляє плян запуску в космос і повернення на Землю живих сотворінь, але ближчих відомостей і подробиць про це поки що немає.

Вишкіл у рукопашній боротьбі вояків НАТО.

КРЕСЛЯР-АВТОМАТ

Американські винахідники сконструювали спеціальний апарат величини звичайного хатнього холодильника, який на протязі несповна двадцяти секунд автоматично вибирав з великого комплексу діапозитивів розміром 70 міліметрів кожний потрібні, складає з них мапу даної місцевості, зазначає на ній координати й дає її відбиток величиною 57х54 сантиметри.

Для накреслення й відтворення потрібної мапи оператор набирає певний номер, натиснувши котрийсь із 30-ти гудзиків на контрольній дошці. Після цього збірний діапозитив мапи витягається і переноситься до оптичного пристрою, який робить її копію на семидесятишестисантиметровому екрані. Координати визначає спеціальна схрещувальна система, а всі інформації записуються на прозорому пластичному навісі над мапою, а потім репродукуються.

Такий апарат, уміщений на малій автомашині, матиме велику мобільність, а його креслярська здатність дасть польовим командирам збройних сил ЗДА можливість мати секційні мапи, еквівалентні території цілої Європи.

РАКЕТНА ФАБРИКА

При допомозі Советського союзу Індія буде в Гайдерабаді фабрику, яка продукуватиме керовані стрільна. Ними будуть озброєні советські літаки типу »МІГ-21«, продукцію яких Індія розпочне після одержання ліцензії.

ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКІ СТРІЛЬНА

Під теперішню пору Швеція переводить численні експерименти з короткодістанційними повітряними стрільнами оборонного характеру, вистрілювачами ракет і новими панцерними канонерками. Для проби такі короткодістанційні повітряні ракети британського типу »Сікет« інсталиються на кількох винищувачах місткості 2.100 тонн кожний, а на інших, більшої місткості (3.200 тонн), ввдяться на озброєння ракети, вистрілювані зі спеціальних платформ.

У плянувальній стадії знаходиться вміщення таких платформ на покладах крейсерів шведської військово-морської фльоти, як також додаткових вистрілювачів торпед, та гарматск калібру 57 міліметрів на торпедних човнах. Уже кінчається будова чотирьох нових панцерних канонерок, кожна місткості 160 тонн, які матимуть на своєму озброєнні вистрілювачі ракет, 75-міліметрову гармату та протилетунську гармату калібру 40 міліметрів.

ПАНЦЕРНІ ТРАНСПОРТЕРИ

На висаження бельгійської армії передані французькі панцерні транспортери типу »АМХ-13«, призначені для перевезення військ, які, після одержання ліцензії продукуються тепер у Бельгії. Невдовзі кожний піхотний батальйон бельгійської армії матиме для свого користування 58 таких транспортерів, при чому 11 з них будуть озброєні мортирами.

РАКЕТА В РАНЦІ

Як повідомляє одна зі східнонімецьких публікацій, у Швеції винайдено й пущено в продукцію протитанкові ракети маленького розміру, які вояк може носити на спині в спеціальному контейнері. Вистрільний пристрій він тримає в руці, а від дії ракети в часі вистрілювання його оберігає азбестовий костюм, щільно закритий не тільки тіло, але й голову та шию.

ШВИДКОСТРІЛЬНИЙ ГРАНАТОМЕТ

У ЗДА відбувається випробовування нового типу гранатомета типу »Гатлінг«, який є дуже простий і компактний. Його довжина всього 0.6 метра й висота 0.3 метра, а впродовж однієї хвилини він вистрілює 250 сорокаміліметрових гранат на віддаль до 500 метрів.

Залежно від потреби, гранатометник може оперувати колінчастою корбою помаліше чи швидше, але в обидвох випадках 13-тисантиметровий барабан гранатомета вистрілюватиме гранати з такою самою точністю й акуратністю, як і конвенційний 40-міліметровий гранатомет, стріляючий один раз. Гранати до »Гатлінга« вміщуються на стрічці, подібній до малокалібрових кулеметних.

НОВІ ПАНЦЕРИ

Останнім часом зброєнова індустрія Західної Німеччини випродувала цілу серію гусеничних панцерів одного типу, але різного призначення. Переважна їх більшість важить 11 тонн, має 5 метрів довжини і 2,5 метра ширини, порушується мотором потужності 211 кінських сил, розвиває швидкість до 70 кілометрів на годину та має засяг дії до 320 кілометрів.

Ці панцери легко переїжджають через воду глибиною 1,2 метра й можуть рухатися під кутом 60 ст. угору, тобто є добре пристосовані до любого рельєфу місцевости, а їхнє опанцерення, грубина якого вагається від 8 до 14,5 міліметра, добре оберігає залоги від піхотної зброї та уламків стрілен. Основн. видозміни цих панцерів слідує:

»ГВ-К10« — носій протиповітряних та протитанкових ракет і їх панцерної вистріли.

»ГВ-К11« — транспортний панцер для вояків, який може перевозити 12 осіб і має на своєму озброєнні кулемет. Крім того, вояки мають можливість стріляти через спеціальні отвори. Висота цього панцера становить 1,6 метра, а, крім перевезення вояків, він може також уживатися для підвозу постачання.

»ГВ-К12« — винищувач танків, озброєний 9-сантиметровою протитанковою гарматою, яка вмонтована в рухомій вежі й має дуже незначний відбій. Її стрільня відзначаються великою пробійною силою та високою експлуативністю. Цей панцер важить 12 тонн і має 3-4 члени залоги.

»ГВ-13« — розвідувальний танк. Його висота 1,9 метра, залога — 4 особи, озброєння — 20-міліметрова автоматична рушниця-кулемет на рухомій вежі.

»ГВ-К14« — носій мортири.

»ГВ-15« — панцер для командного складу або обсерваційний танк для артилерії.

»ГВ-16« — танк-амбулянс, приміщувачий водія, медичний персонал і четверо ношів.

КОСМІЧНА АГЕНЦІЯ

Згідно з повідомленнями, які надіслало Токіо, в Японії створено спеціальну космічну агенцію, метою праці якої буде розроблення п'ятирічного плану дослідження космосу при допомозі запуску в його простори різнорідних ракет і сателітів.

До вступних експериментів у цій галузі належатимуть:

- 1). Висилка метеорологічних обсерваційних ракет на висоту 60 кілометрів.
- 2). Висилка двоступневих метеорологічних обсерваційних ракет на висоту 150 кілометрів.
- 3). Вистрілення двоступневих ракет на висоту 400 кілометрів.
- 4). Вистрілення тріступневих ракет на висоту 800 кілометрів.
- 5). Вистрілення двоступневих ракет на висоту 1.200 кілометрів.
- 6). Запущення навігаційних сателітів.

АЛЮМІНІЙОВІ КАПТАНИ

Останнім часом в американській армії на випосаження її окремих частин впроваджуються спеціальні каптани, виготовлені з алюмінію. По обидвох боках кожного з таких каптанів знаходяться гаки, і якщо, скажемо, два санітари двигають ноші з пораненим, вони не потребують класти їх держак на рамена, або нести весь тягар руками. Вкладені в гаки держак розподіляють переносуваний тягар рівномірно на цілий людський корпус.

Експерименти з такими алюмінієвими каптанами велися успішно на Гавайських островах і на Алясці.

Вояки НАТО в часі гішкелу.

НОВА МОРСЬКА БАЗА

Надійшли рапорти про те, що королівська фльота Малайзії пляне створити нову морську базу, яка була б додатковою до вже існуючих тепер баз у Сінгапурі й Порті Светтенгамі. Згідно з цими плянами, згадана база мала б знаходитися в колишньому Британському Північному Борнео, тепер складовій частині Малайзійської Федерації.

РЕДУКЦІЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Голландський уряд видав постанову, згідно з якою термін військової служби зменшено з 20 до 18 місяців для вояків і з 22 до 21 місяця для старшин, із метою забезпечення голландського ринку праці потрібно йому робочою силою.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОЗЕРОЄННЯ ФРЕГАТ

Реалізуючи пляни модернізації озброєння військово-морської фльоти, голландський уряд вирішив недавно випосадити її чотири фрегати британськими стрільнями типу »Сікет«.

ШВАЙЦАРСЬКА НУКЛЕАРНА ЗБРОЯ

Маючи повну апробату анселення країни, швейцарський уряд почав переводити інтенсивні заходи для створення власної нуклеарної зброї оборонного характеру. Удавані види цієї зброї, включно з хемічною, були вжиті на недавніх маневрах швейцарської армії, в яких брало участь два армійські корпуси та дві дивізії.

КЕРОВАНА РАКЕТА

Одна з італійських зброєних фірм розпочала продукцію керованих телеграфом протитанкових ракет, які входять на озброєння італійської армії. Такі ракети, називані «Москітами», є двоступневі, порушуються при допомозі твердого палива, що надає їм швидкість 336 кілометрів на годину, і мають засяг дії понад 2 кілометри.

ОПЕРАЦІЙНІ РАКЕТИ

У Франції закінчуються вступні експерименти з новим типом ракети «МАТРА-530», призначеної для стрільня з повітря в повітрявотрі, й незабаром розпочнуться її масова продукція. Під час цих експериментів згадані ракети вистрілювалися з понадшвидкісних літаків і нехибно потрапляли в призначені цілі. Такі ракети будуть на озброєнні французьких винищувачів типу «Міраж» та деяких інших літаків військово-морської флотії, тому ті країни, які закупили у Франції «Міражі», підписують тепер контракти на одержання ракет «МАТРА-530».

РАКЕТНІ ПЛЯНИ

Випробувана в цьому році французька міжконтинентальна балістична ракета типу «ССБС» дістала найвищий пріоритет французького уряду. Сконструйоване це стрільно для вповнення прогалини між бомбардувальниками типу «Міраж-4» з нуклеарними бомбами і стрільнями типу «Поляріс» та має набрати оперативності в 1966 році.

НОВИЙ ТИП ЛІТАКА

Під теперішню пору в ЗДА відбуваються випробування нового літака тиху «ХV-4А Гюмінгбінд», який буде універсальним у своїх летних можливостях. Цікавою його здатністю являтиметься не тільки те, що він зможе, подібно до вертолету, підніматися й осідати у вертикальному напрямі, а й той факт, що зможе змінювати вертикальний лет на горизонтальний.

Цей двомоторний літак із двома членами залоги, маючи на собі понад 2.000 фунтів вантажу, оперуватиме на віддалі 2.000 морських миль при швидкості 575 вузлів на годину, діятиме прилюбій погоді й даватиме першорядну можливість обсервації того, що відбувається на полі бою. Його незвичайна мобільність даватиме йому змогу легко уникати всіх ворожих протизаходів.

ПЛАСТИЧНІ КУЛІ

У ЗДА почалася продукція пластичних куль, якої зараз випробовуються на стандартній рушниці військ НАТО калібру .30, кулеметі калібру .45 та на двадцятиміліметровому протилетунському кулеметі. Такі пластичні кулі очищають рушничні цівки

від пилу, який лишають в них конвенційні кулі, й одночасно змазують ці цівки тонким пластом оливи. Крім того, вони збільшують швидкострільність цівок майже на 40%, помітно покращують пристріл та позитивно впливають на інші балістичні показники зброї.

СЕРЦЕВА ПОМПА

Нова серцева помпа, дія якої викликає пульсуючий біг крові в організмі людини, напевно матиме перевагу над тією помпою, яка жививається тепер і працює на засаді повільного бігу. Вона важить 5,8 фунта, збудована на принципі динаміки рідин, а своєю дією викликає натуральніше биття серця та кращу циркуляцію крові.

Ця помпа тепер інтенсивно випробовується, і хоч її покищо не експериментують на людських істотах, дослідники є певні того, в майбутньому її застосування зможе втримати поранених вояків живими на протязі критичних годин після поранення, спеціально тоді, коли даний вояк знаходитиметься на далеких від шпиталів чи санітарних пунктів віддалях.

МОБІЛЬНИЙ ПОНТОННИЙ МІСТ

Американське командування переводить експерименти над будовою мобільних понтонних мостів через ріки. Для цього використовуються спеціальні рухомі пристрої, що мають видовжену горішню частину. Кожний із них, маючи на собі 60-тонний танк, рухається по суходолі зі швидкістю 56 кілометрів на годину й може переплисти ріку. Коли ж заходить потреба швидкої будови мосту, ці пристрої заїжджають у воду й вишиковуються один поруч другого, після чого їх видовжені горішні частини повертаються на 90 ст. й сполучуються між собою.

Якщо, прикладно, ріка має ширину 122 метри, то міст через неї може бути за несповна 1 годину шіснадцятьма такими пристроями, кожний із яких обслуговує триособова залога. В звичайних обставинах міст подібної довжини й здатності перепускання 400 саперів будували б на протязі п'яти годин.

ПІСТОЛЬ «ГРОДЖЕТ»

У ЗДА сконструйовано спеціальний вид пістолі, дія якого базується на ракетній технології, і який, при масовій продукції, коштуватиме всього один долар. Він викликав загальне зацікавлення, однак покищо докладніших відомостей про нього немає.

ЧИТАЙТЕ

І ПОШИРЮЙТЕ

СУРМАЧ!

Окружна Конференція ОБВУ в Лестері

Окружна конференція голів Відділів і Гуртків та поодиноких членів Управ ОБВУ округу Мідлянд відбулася в Лестері, 22-го лютого б. р.

Після відчинення конференції зв'язковим ОБВУ паном Кіщуком, уділено голосу Централі ОБВУ п-ві сотн. М. Карпинцеві. У своїй доповіді Шан. прелегент підкреслив, що формація ОБВУ є найсильнішою українською організацією на цьому терені в наслідок систематичної і послідовної праці бувш. українського вояка, і це є запорукою нашої сили, яка непокоїть наших національних ворогів. І тому, що праця ОБВУ є трудна й відмінна від праці інших українських установ, то наше членство повинно бути свідоме своїх обов'язків і завдань, без огляду на всі перепони.

Із звіту зв'язкового на Мідлянд, п-а Кіщука, присутні довідалися про те, яку працю проведено в окрузі за час звітового року. До цієї праці належать: відзначення основання

межують до збирання членських внесків, але щоб уміли повести працю та виявляли ініціативу.

Довша дискусія розвинулась над улаштуванням з'їзду з нагоди 15-тиріччя ОБВУ, а зокрема над піднайденням відповідної до потреб з'їзду залі. Президія конференції звернулася з апелем до присутніх, щоб пороблено на місцях заходи для підшукування залі та про те повідомлено п-а Кіщука.

Рішено, що головними імпрезами в цьому році повинні бути: 50-тиріччя постанови Леґіону Укр. Січових Стрільців, 20-тиріччя бою під Бородами та 15-тиріччя основання ОБВУ, яке буде пов'язане з вояцьким з'їздом.

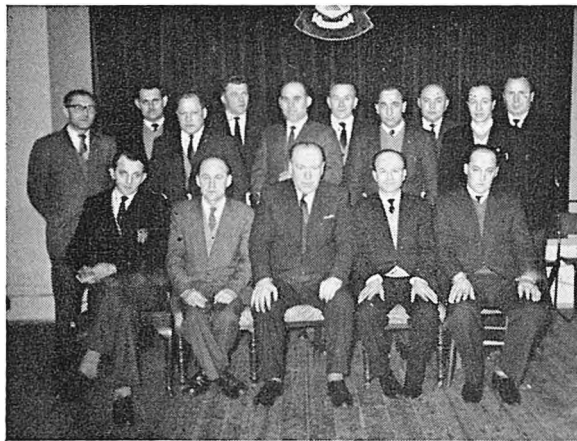
В. Б.

ОКРУЖНА КОНФЕРЕНЦІЯ ОБВУ В БОЛТОНІ

Згідно з рішенням Гол. Управи ОБВУ в неділю, 15-го березня, відбулася Конференція ОБВУ округу Лянкашір в м. Болтоні.

Конференцію відкрив о год. 1.30 по полудні п. М. Музика, окружний зв'язковий ОБВУ в Лянкашір, і привітав усіх учасників, як теж і представника Гол. Управи д-ра С. М. Фостуна й сотн. І. Гвоздика, окружного зв'язкового в Йоркшір. З черги п. Музика реферував загальною працю в окрузі й попросив представників усіх Відділів представити коротко звіт із діяльності своїх клітин. Після звітів д-р С. М. Фостун реферував дуже обширно всі проблеми ОБВУ. Дуже актуальною справою є видання «Альманаху ОБВУ» з нагоди 15-тиріччя існування цієї української комбатантської організації у вільному світі, скріплення загальної праці, активна участь ОБВУ в Українській Комбатантській Раді і т. д. Ділові конференційні наради тривали понад дві години.

Після закінчення конференційних нарад, о год. 5-тій, для зібраних б. вояків та місцевих громадян сотн. І. Гвоздик виголосив цінну доповідь на тему «Українська державність та роля укр. вояцтва в її відбудові». В більш як годинній доповіді прелегент дав аналізу існування української державности, розказав про її боротьбу й упадок. Від прапрадавніх часів наш волелюбний нарід не уступав із своєї прадідівської рідної землі, але боронив її завзято так же само, як боронить тепер проти большевицько-московського поневолення й колоніялізму. Наводячи ролю українського вояцтва й подивугідні його чини за визволення України з-під польської кормиги за часів Хмельницького, під час визвольних змагань в рр. 1917-1921, відновлення акту самостійности в 1941 р., постанови героїчної УПА і її боротьби проти двох наїзників

Учасники окружної конференції ОБВУ в Лестері. Посередині сидить Голова ОБВУ п. сотн. М. Білий-Карпинець.

І УД УНА, свято св. Покрову, двоє засідань з головами Відділів і Гуртків ОБВУ округу Мідлянд, переорганізування Відділу в Пітерборо, зорганізування двох Гуртків у Мансфілд і Раґбі, дві доповіді в Ковентрі.

Пан Кішук, звітуючи, подав теж точний фінансовий звіт прибутків і витрат, пов'язаних з улаштуванням імпрез.

Після звітів окремих голів Відділів і Гуртків, яких праця характеризувалася багатогранністю, п. Кішук звернувся з проханням до присутніх, щоб до Управ клітин ОБВУ вибирати людей, які свою діяльність не об-

і даліше продовжування боротьби революційної ОУН під проводом Степана Бандери, доповідач вказав на перманентність цього змагу з ворогами України.

З черги теж виступив із коротким словом д-р Фостун, який вказав на значення й завдання українських комбатантських організацій у вільному світі, а зокрема ОБВУ. Відмітив при цьому важливу потребу скріплення діяльності українського комбатантського сектору й закликав до праці все громадянство, підкреслюючи, що кожний українець і українка повинні стояти міцно й непохитно на своїй стійці, праці для свого народу й батьківщини.

Тому, що доповіді обидвох доповідачів були цікаві, — розвинулася дискусія та висунено ряд запитів, на які прелегенти відповіли.

Було б побажанням, щоб із своєю доповіддю сотн. Гвоздик віддавав інші українські відділи ОБВУ, відсвіжуючи таким робом воляцький дух.

На закінчення зв'язковий ОБВУ від імени Окружних Відділів зложив сердечну подяку Шановним Доповідачам і присутнім як теж бєлтонському Відділові за тепле гостинне прийняття.

Голова місцевого Відділу ОБВУ п. Доскоч побажав під час прийняття якнайкращих успіхів у праці.

Т. Г-ів

ОКРУЖНА КОНФЕРЕНЦІЯ ОБВУ В ГАЛІФАКСІ

В неділю, 12-го квітня ц. р., в домі СУБ-у в Галіфаксі відбулася Окружна Конференція ОБВУ з участю представника Гол. Управи і представників Управ Відділів ОБВУ в Йоркшір. Конференцію відкрив о год. 1,30 по полудні окружний зв'язковий ОБВУ, п. сотн. І. Гвоздик, який в таючи присутніх представив програму Конференції. З черги він реферував про стан округи ОБВУ, її діяльність, успіхи та вказав на недоліки в загальній праці Відділів ОБВУ. Після обговорення діяльності округи, представник Гол. Управи ОБВУ, д-р С. М. Фостун реферував дуже всесторонньо про всю працю ОБВУ, пляни дальшої діяльності, та подавав напрямні і вказівки відносно праці округи та окремих Відділів. У висліді довгої і цікавої дискусії устійнено, що округа ОБВУ в Йоркшір підготує відзначення 15-ліття ОБВУ, візьме активну участь у цьогорічному Воляцькому З'їзді, посилять свою діяльність, а в тому й будуть зроблені заходи для організування нових Відділів і Гуртків у Йоркшір, а також складе призначену грошову суму на видання альманаху ОБВУ. Треба відмітити, що перша частина Окружної Конференції була дуже ділова і представники Відділів живо цікавилися працею ОБВУ, подавали свої пропозиції побажання та завваги.

Після закінчення першої ділової частини відбулась перекуска, що її приготували пані з ОУЖ, а з черги д-р С. М. Фостун виголосив для численно зібраного громадянства доповідь на тему: «Проблема націотворчих сил українського народу». Прелегент, розглядаючи питання націотворчих сил української нації, сягнув у глибину історії нашого народу, порівняв її з історією інших народів, яскраво представив виростання козацької провідної верстви за часів Хмельницького, її занепад у 18-тому ст., і наслідки цього занепаду в часі Визвольних Змагань, та поділився з присутніми своїми міркуваннями про те, якою повинна бути українська провідна верства. Доповідь, хоч і мала науковий характер, була виголошена приступно й дуже зрозуміло, і очевидно викликала велике зацікавлення та живу дискусію, в якій прелегент теж і відповідав на численні питання присутніх.

Вислєвлюючи признання прелегентові за його доповідь і подякувавши всім присутнім за участь і цікаві запити та дискусію, сотн. І. Гвоздик склав також подяку Управі Відділу СУБ-у й ОБВУ та паням із ОУЖ за щирі гостинність, яку виявила галіфакська грємада учасникам Окружної Конференції і закрав другу частину Конференції о год. 7,30 ввечері.

Учасник

ВРАЖЕННЯ ІЗ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ ДИВІЗІЙНИКІВ В ЧІКАГО

28-го березня, 1964 р., відбулися звичайні річні загальні збори чикагської станиці Братства І-ої Укр. Дивізії УНА. Крім членів Братства в зборах брали участь запрошені почесні гості: голова красвої управи Братства побр. Чмола та голови місцевих комбатантських організацій — голова Міжкомбатантського Комітету, в'н же голова Т-ва к. вояків УПА інж. Ст. Голяш, голова станиці Братства УСС-ів інж. Ант. Артимович, голова відділу ОБВУА побр. проф. Б. Заплітний і курінний Братства Карпатських Січовиків інж. Ант. Кушинський. Зборами вміло провадив побр. Л. Рихтицький і секретар побр. М. Маркевич.

Велика зала зборів була переповнена членством, що вказувало на активне заінтересування членів життя свого об'єднання.

Звіти уступаючих керівних органів і їхніх поодиноких функціонерів подавано по військовому. Це були короткі рапорти, що містилися на одній сторінці листа, хоч і представляли широку й успішну діяльність точно й вичерпуюче. Контрольна Комісія, предсідник зборів і одноголосно всі учасники зборів висловили кількакратно щире признання й подяку за видатну жертвенну працю управи станиці, а особливо її голові Б. Кашубі.

Збори обрали нову Управу Станиці в складі:

Голова Степан Стрільчук, 1-й заступник Богдан Кашуба, 2-й заступник Роман Реме-нюк, 1-й секретар Михайло Дрогомирецький, 2-й секретар Михайло Харів, зв'язковий се-редний південь. Степан Тринога, зв'язковий далекий південь. Григорій Дронь, організа-ційний реф. Мирослав Павлюк, Жіноча реф. О. Ковальська, Богдан Гада, Дмитро Михай-лишин імпровізові референти, Михайло Свачий реф. Сус. Опіки, скарбник Марчук.

Вільні члени

Евстахій Ільницький, Зенон Мандибур, Софрон Бортник, Василь Чорняк, Роман Ла-зурко, Юліан Чорний, д-р Роман Ковальський зурко, Юліан Чорний, д-р Роман Ковальський, Михайло Воробець.

А до Контрольної Комісії увійшли теж одногосно обрані: побр. Р. Припхан, Т. Чурма і д-р О. Фаріон.

Цікаво, що в станиці не існує свій побра-тимський суд, що вказує на добрий стан внутрішнього життя організації.

Загально збори були прикладом для на-слідкування іншим побратимським комбатант-ським організаціям, як по своїй організова-ності, так і по ідейності та діловитості.

По зборах відбулася «товариська вечірка», яка була заслугою дамського комітету диві-зійників на чолі з п-ю О. Ковальською. Такий приємний був кінець того вечора, коли в товариській гутірці «нової війни» з почес-ними представниками «старої війни» згаду-валось про те, як то «було 20 років тому назад».

Ант. Куцинський

Члени Чикагської Організації Братства кол. Воєнків І УД УНА з ГШ ген. полк. П. Шандруком, гсн. пер. М. Кратом і ген.-хор. Й. Мандзенком у часі Ювілейного Свята відзначення 20-ліття І. УД у Чикаго.

КОМУНІКАТ УКРАЇНСЬКОГО ВОЄННО-ІСТОРИЧНОГО ІНСТИТУТУ В КАНАДІ

Дирекція УВІ Інституту вважає за обов'язок подати до відома громадянству короткий звіт праці та поступлення грошових сум.

У цілях поширення праці Інституту, збільшено склад Дирекції до 7-ми осіб і покликано до життя Раду Інституту.

Поза біжучими діловими справами, Дирекція УВІ приступила до видання 10-го збірника Воєнно-Історичного журналу «За Державність», для чого створила Редакційну Колегію, що вже редагує матеріал.

В цілях уможливлення оглядин громадян-ством історичних пам'яток з визвольних зма-гань України, Дирекція старается придбати стале приміщення для Музею, або набути влас-ний дім.

Підтримуючи заходи Дирекції, українське патріотичне громадянство надсилає до Інсти-туту свої добровільні пожертви. Листу цих пожертв подаємо.

Дирекція Інституту

*Вилітає
і жалить
коли
і кого хоче*

РІК 6

СІЧЕНЬ-ТРАВЕНЬ, 1964.

Ч. 11 (11)

МОЛОДЕ ПОКОЛІННЯ

— Гляди старий! Які то вояки будуть наші сини як виростуть.

— В батька вдалися...

Місько Макольондра має »балак до ферайни«

Сервус Ферайна!.. Сервус Селепки, Оберселепки й найвищі рангов Селепії, а мої кулезі з Могили, Макаранії-Задротанії і землиці Крулефської Мацежи!.. Сервусік і Бий!.. Яго знаю!.. Як вам сі кіблюс і чисьте через ті дві останні зими ганц до бритванскої каміної землиці непримерзли, ніби чисьтисі бойово морозам і завії оперли й мраці з льодом виціск дали...? Виджу жи йо, босьте 20-річе нашої армади з фасоном відкермашували, зізди відзіздили, моц капелюня витрубили й зараз сі до 15-річа ОБВУ бойово рихтуєте... Нато конто берусі за пюро їднов лапов, за штампель баюрки другов і якбим мав ше третю лапу, тобим сі нев зламав за сердушко ведлі мельодії, жи до вас галгани знову балак тримаю... Прозіт!.. Нех са патші... Віват!.. Вихлявим за ваш гезундгайт, аж ми дух заперло, а зара берусі до балаку... Ваша генераліція з ОБВУ звернуласі до мене, жи ніби граю мотя і ніц до »Сурмача-Оси« не шрайбую і жи вам, мої кумплі став сьвіт як банька, а люди як каракони без мого байтлю, ніби жицьової поради... Ну, то я вівідтипер буду до вашої газьоти балак шурати... Али жи незабудвим про вас то факт, бо як си на поломаних ламах »Вістий« мінхеньської могили балак тримаю, то неіно до тих, жи там, чи ту, чи деінде, а до всіх вас, моїх кумплів ланьцухових, знаних і не, жи разом зо мнов мали гонор примогилі качалці кров врдити, словацкі сьлечні баерувати, за дротами голідеювати — їдним словом мучитисі за Україну, чого й всім камізельникам сердечні зичу... Амінь!..

Якисьте 20-річа УНА відставляли знаю з цайтунгів ваших, а ви знаєте, якто я ту річницю обійшов, бо віру, жи наші »Вісті« читаєте, а як не, то шкода, бо то ці не універок і як я шо в них шрайбую, то ті, селепе, може сі потім в політичні еміграції придати. Бо як читаеш, то мусиш думати головов, а не бродботлем, хіба жи і немаєш, то тоди повинесь сі до кремлівських водзуф за

посадов агронома зголосити ведлі цілиних земель і кукурудзи. Бо там голови натреба, аби ноги були, би можна ними Америку наздогнати... А як то товарищі її наздогнали, то знаєте з того жи зараз без канадійскої і американскої муки, то хіба би себе навзаїм без солі фригали... А всьо без ширикописокого Хрущика... Йо... По інших краях, то всяких бонків нето жи до збіжа не пускают, а ше й дідіті шприцуют... А родіна зробила з такої зарази пшеничного соломона й маеш шицо бефердирацію... Всьо зерно зараза зжерла...

Йо, віру жи читаєте »Вісті« то й знате, як то наша могильна кліпа по дідоспорі сі окопала. Ведлі того й нибуду про то балікати, а хцу вам, кохасі, піддати помисл, биьсте юбілеуш ОБВУ з поважним наставенем обійшли й відзначили. Мусити шось бойово-досконало-капітальне відвалити, би 1964 лишилось всім в каляпітрі навіки вічні... Кажу вам: вженіт вашого Місьска... Зловіт го, звяжіт го, привяжіт го до якого слупа чи ліхтарні, тоди приведіт ту дзюню, жи до неї він менту має (а прецінь муси там таке кубіта бути, жи до неї наш Місьо II-гий (Дляборта був першим крульом ОБВУ) на чорну кавусю фалнос в стилю підпільнім-ніби сі полосв прикриває як фалнос, би го хто непізнав, бо тоди страти фаму жилізного кавалера)... Тиж приведіт ойцадохтіра Дзьобу й солтиса Андрусишина (той буде за паламара, бо як си капциліндер натягне, то ганц на гасильницю від сьвічок підпадає)... Ойціц Дзьоба тоди звяже нашу пару навічний амінь, а ви звяжіт ойца, би ниміг скоро виривати зі страху, як Місько зачне репетувати »гвавт!!!« І так той момент перейде до гісторії нашої дідоспори в Великій Бритванії... І так вам, жи е ше кавалерам буде легше, бо знаєте сами, жи наш Місько то страшно пристойний і якби сі жинячки некуцав, як дзіньдзінер Кудлік-Кудліковскі гербу Гребінь місьця в редколєрії »Сурмача-

Оси», тоби всьо бабске популейшин хтіло сі хоць трохи з ним вженити — а то є річ поважна, бо наш Місько, то страшна вам конкуренція на полі мілоснім. Ну й тим вам, жи є вже окултунені буде лекше, бо буде їдного мученика більше й вам, жонаті й дзецяті фрайвілігі лекше сі при миті брудних кіблів дихне надумку, жи нейно ви самі куку на муню дістали й покутуєте... Йо, на мус зробіт так, би він вийшов замуж... А кажу вам, жи та окаяні червоним шрифтом у всіх календарах назначена буде, а може навіт школярі той день вільний дістанут.

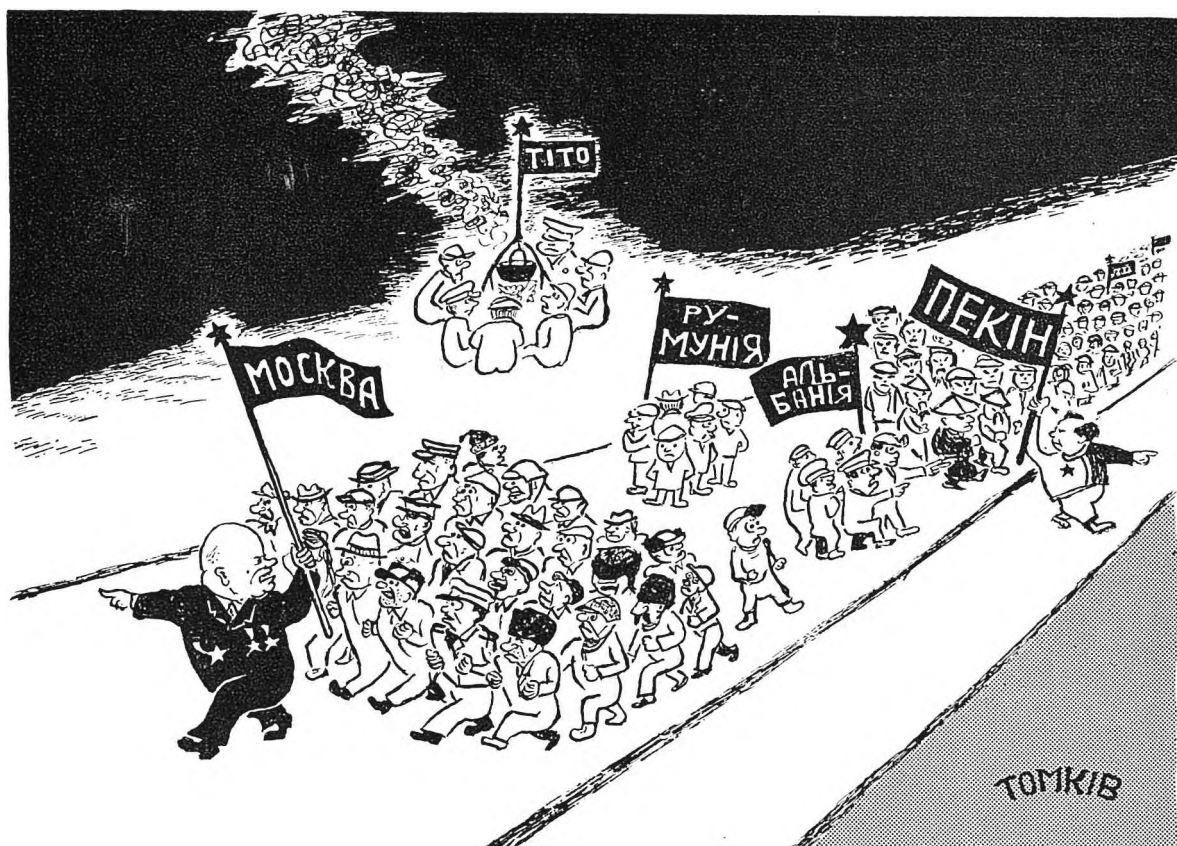
Так, від того часу яким вас покинув, то сі рузні цуда в нас вицидували, ая... Ваш Місьо з другов шпагатерійов зробив посполіте рушене в ріхтунгу »Комбатанти руські всього сьвіту й пів стратосфери-їднайтісі!!!« Ячек Перфумо скочив в порідж (бо гречка сі в нас нероди) й затого з гувернменту вискочив. Ігорцьо Єрофеїв вийшов замуж, а Іваньцьо Цікало зачав викликати духи... Крульова мама має двох нсвих синальків, а Микольцьо Верес не іно вірші, а й беріхти з вальних злазів ОБВУ цяхає в поетичний десень... Владзьо Вашкович дістав мельодію до пюра й хоць му бари народнополітична праця ганц обсіла далі пише до »Сурмача-Оси«... Доктір Фостунцьо не іно урідус в головні управі, а й в ридахціі, ні й їзди по відділах ОБВУ з балаками на конто того, шо нас чекає як дідоспору, націю й другу деклінацію... Дужи ми небесер жи наш Васильцьо Томцьо з Болтону мав предикамент ведлі здоровля. Добри жи сі зара ліпши чує, а то ше ваш сеннік селепські »Аля-монах ОБВУ« міг би сі перед породом в ферзагер обернути, ніби викітувати в стані ембріоновим, бо Томцьо сі їго народинами бави, ніби го рихтує. Той »Алямонах« мав вийти, як незадом то передом, торік в 20-річа могили, али вийде того року в 15-літе ОБВУ й 20-річа брідского гуляшу. В тій книзі буде фікснено ведлі гістерії гісторичного калібру хто кому де й коли кадив войсковим кадилом, ніби работав на конто комбатантської брашки в мраці бритванської погоди. Насамім переді буде кольорова фотографія кума

Візьньовича з кольоровим написом »Водзу — провадзь нас«!! То му сі належи, бо по тих своїх спомненнях в »Сурмачі« є факт, жи він найбільший герой з нас всіх накупі і повинен вас всіх провадити як не до побіди, то хоць до кнайпи на гальбу пива. Зараз чикаю на дальший цьонг їго гісторії, ніби якто го всі хвалили й гайлювали на вишколі в Ешвайлері жи він пірший панцирегир на цілий лерганг і півтора полігону... Шо до того, жи наш зацний ветеран і дзін-дзінер граф Кудлік-Кудлікофскі гербу Гребінь ни є в редколегії »Сурмача-Оси«, то тсму жи записані на універок студіювати на космонавту... Хоче полетіти на Венеру за жінок, бо там кубіти то не іно плятинову фризтуру маюг, али й гук правдивої плятини, а наш граф тримаєсі старого шлягера: »— .. бо дзіндзінер великий пан, не дивісі на очі, на біле письо на... щічки... іно зелених хоче...« Йо, він фацет практичний... Не знати чи на Венері є доляри, али знано жи є плятина і є люди, а де є люди то є кубіти... Шо, не віриш?... То запитайсі прсфесора Борковського, він ти дипльомовано всьо як лопатов виложи... Зрештов тое просте жи там є люди... Бо звідки маєм хороби венеричне як не з Венери, а наних прецінь люди, а не коні хоруюг...

На закінчене, то слухайте ридахтори того »Алямонаха«, чи »Альманаха«: Там треба надрукувати рубрику »Пошуківаня, або реєстр загублених селепків« і там подати всіх тих цьолків, жи хоць і були при могилі, али зара ніц не робляг, до жадної вояцкої організації неналежат, ніби граюг мармоліка... Во'ни ці є звичайні дезертири!.. Маєте там в бритванії купу комбатанцких організацій і як сі кому одна не плявдує, то си все може знайти таку, жи му буде до густу, али стояти збоку — тое дезерція і паскуцтво!!!

Натім кажу »амінь« і шлюсю мій грипс... Тримайтісі люфту й до прочитані ніби письмового зобачині в сьлідуючім »Сурмачі-Осі«... Сервус!.. Бий!.. яго знаю! Довіденя і настраж...

Ваш кулега ланьцуховий, гренадир гранди 31-го полку, львівський батяр Місько Макольондра.

Румунія: Сривайте товариші! Давайте подумаємо, куди нам іти...

ЧУДОВІ ДРУЖИНИ

Два приятелі розмовляють в барі:

— Якщо пізно прийду додому, моя дружина не каже нічого тільки із люттю дивиться на годинник.

— Це ще добре, — відповів другий, — бо моя, як я приходжу додому, то дивиться на календар!

ЗМІНА СТАНОВИЩ

Один дивізійник приїхав до Канади і по довгих розшуках дістав із трудом працю. В неділю зустрічає дивізійника його друг і питає:

— Працюєш?

— У фабриці.

— Як нічний сторож?

— Ні, як замітач. Нічним сторожем є наш сотник.

ЗРОЗУМІВ

В часі приходу комуністів до влади в Чехословаччині один з ораторів, виступаючи на мітингу заявив:

— Товариші! Ми тепер не звичайні люди, а комуністи...

— Вірно! Вірно! — закричав дідок із натовпу, кидаючи свою палицю.

— А навіщо ж ви палицю жбурляєте? — запитав його оратор.

— А на біса ж вона мені тепер здалася! — відповів дідок. — Нею тільки від собак відіб'єшся, а від вас обігнатися й довбнею не можна буде.

ВИПРАВДАННЯ МОДИ...

— Я чув, що на твоєму хуторі гості танцювали рокн-рол?

— Так, хтось нехотячи перевернув вулик з бджолами!

17 РОКІВ ТОМУ

ВІ.

ЯК Я БУВ НА ПРОХОДІ

Кажуть, що бідному все вітер в очі, а нам ще й з піском. Якось тамтого тижня, завдяки моему п-ві поручникові (дай Боже йому добитись ще майора) ми, себто я, Пацючок Дмитро й Сливка Гринько, дістали перепустку до Міра Маре, а радше не дістали, тільки пішли на конто мого пана (я в нього пуцером) і його двох кулегів.

Біля брами англіки роздягли нас, як турецьких святих, перемацали кожний рубчик. Але ми не фраєри. Знаємо де сховати гроші!

Перед гостинцем ми мусіли чекати заки керунковий полікер покаже рукою й до рога фрай! Гринько й Дмитро вперлися за всяку ціну йти до Річіоне, мовляв, там файна пляжа, голі кубіти... Але я гостро запротестував, покликаючися на свій хворобливий стан (внутрішнє забурення) і запропонував піти на горбки під Сан Маріно, обіцяючи при цьому кулегам добрий виноград.

Посперечалися, порадилися і таки мусіло вийти на мое (я ж постарав перепустки!). Зайшли на якусь бічну доріжку, що кілька кроків ставали під корчки винограду, ніби задля себе й коштували цей божий дар. Минули один горбок, другий, і зайшли до якогось ресторану, я сказав: — Бон жорна, — і замовив віно бянко. Сіли при столику, випили віно, потім коньяк, потім знову віно, вкінці Гринько каже: — Тепер я фун-

дую! — і поставив літру вермуту. Нас обслуговувала чорнява сіньоріна що раз-у-раз зиркала на Гринька й шкірила до нього свої рідкі зуби. Мене чорти брали (а все через ту бородавку під оком) і я з заздлости замовив ще одну фляшку шерібренду. Нарешті Дмитро нагадав собі про фафлигу й ми хоч-не-хоч мусіли залишити ресторан з чорнявою італійкою й шнурувати до рідного Сан Таборіно.

По дорозі я дав своїм кулегам такого бобу, що з них зійшло з вісімнадцять потів. Будуть добре пам'ятати старшого стрільця Бульку!..

Перед брамою ми устроїлись в марш орднунг, заспівали »Ой мамуню, що то буде« (треба гідно репрезентувати нашу військову традицію), а перед самою вагою я закомандував — Сотня стій! — і хлопці стали, як вкопані. Я пхнув під ніс тому довгошийому перепустку, а він забулькотав щось по-англіцки, потім встав і каже до нас — Кама! — Як кама то кама, ми люди військові, знаємо що то бєфель і пофалювали за ним в військовому порядку. Але він, замість пустити нас до табору, отворив двері криміналу й попросив нас до середини. Тепер щойно ми зорентувалися в чому справа й не чекаючи команди пустилися ляфшпрітом до табору й зчезли за углами шатер.

Ще того самого дня взяли мого пана поручника і його двох кулегів до арешту. Я хотів в'яснити полікерам непорозу-

міння, але боявся, що прибільшу моему панові гіркі дні побуту в бараці ч. 60.

Тепер кожного вечора йду під криміналь і перекидаю йому через пліт трохи тютюну й кавалок червоного гарбуза. Бідний пан поручник, а все через ту чорняву італійку й мою заздрість. Таки люди правду кажуть, що — бідному все бітер в очі!..

БЕЗ ЗМІН

— Приятелю, чи одружившись, так само поводишся супроти своєї дружини, як і перед шлюбом?

— Зовсім так само! Перед одруженням я часто стояв перед її домом, не знаючи, чи заходити, чи ні. Тепер так само стою перед нашим домом як вертаюся вечором із бару.

ФЕДЬ ЮШКА ПИШЕ ЛИСТА

Славайсу!

Чесний ридакторю! Ну нарешті таліяницка задротяницка Вокрайна вже сі дочикала суборности, бо рахувати в тернаціональному лярру мало хто сі лишив, а всі сі пирибрали до нас. Я тотим, шо правда сі радує, шо нас типерки гроха венци, альи є досіть таких, жи нарікают, шо в тріятрі бис то типерки буди мало місце для простих жомірів.

Повідав ми їден з веретатової кумпанії, жи хурузний Росія, ци як го там звут, — вустатними днєма фурт сі бавит, бо ведлук того, жи вітам досіть шоферів та маханіків майи їхати до Бальонії, — він льиши тотих записуєи на виїзд, хто му файні чимсь підмастив. Отош сім типерки попивайи, як за добрих чесів...

Чую, жим добри зробив, шом сі ни писав до Німеччини, бо вость прийхав до нас іґомосьць з Канади і як заїди назад там, то напевні буди сі старав нас стегнути до Канади, ци Гамерики.

Деякі з наших гофіцирів вже го просили, би він сі їм вістарав екїс файні посади, в корипативнім суюзі, люб комітеті, бо вони коліс дома тиш малъи засніц, шпиціяльні в таких відповідних місцох.

Знайити, пані ридактур, ек си погадаю кілько б то дома хлоп мусів відати гроший на тотих циркуликів-фрийзєрів за тотих десіть місеців, а ту рахувати чиста вигода. Вобстрижут, та вубголят, — хлопа ґанц і вігледуйиши Фидю, екбис сі на світ народив, тай ни пла-

тиш ані ґрейцара, а фрийзєри ше й контетні стого, бо сі їден з другим вчит на тобі стригчи та голити. Ну, чесом капку декого підріже, та кров спусти, альи то тиш ни шкодит, бо потім ни вісипают на писок рузьні прищі, як вость тому писарови зі штабової канцилєрії, жи то носи вокулєри. Хлоп, рахувати молодий, здоровий, та й кров му грайи...

Нидавно час зі зимового на літний пирисунули, а я шом рахувати привик вже до старого чесу, запізнївсем на збірку й хто зна, ци ни дїставбим за того кілька днів гарєшту, альи на щїсє, на мое місце позичили їдного з робуцєрів. Такой найліпши було кольис в нас, ци зима, ци літо ніхто дзїгарків ні ни пирисував вперед, ні ни цофав. Ведлук спїзнїюваня на збірку хочу ше додати, жи в Тихніцкому пулку є таких венци, жи сі фурт спїзнєют хоцьби наприклад той Бойко, жи то так моцні копайи бальона їдного разу так сі запізнїв, жи вже ни мав сили долетіти, хоць ек всі видят, він фест літає по боїску.

На тотім днески вже закінчу того льїста і зичу вам всього найліпшого.

Фидь Юшка

* * *

З Рїчіоне повідомляють, що ген. Крат вперше в історії цього міста й табору відвідав наших жїнок і побував там довше. Певні круги злбно твердят, що десять місяцїв табору далися в знаки не тільки молодим... »Бо весна весною, вісьта вїо, гайта вїо«...

* * *

У кого охота побачити правдиву італійську весну, має нагоду кожного дня о 5-ій годїни пополудні (біля бункра) оглядати її безплатно крізь дроти.

Закінчення задротяньського епосу...

І по тих славно-звісних подїях зажили задротянци спокійним і нудним життєм, аж нове плем'я сєлєпків змінило цє життє на більш весєлє...